

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

4530

1877

491-99-8

S-45

I 1277

2002

Հրատարակութիւն Զ. Կրիգորեանի զբաւանտաւանոցի.

Ն. ՏԷՐ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆ

ՄԱՅՐԵՆԻ ՀԵՉՈՒ

ԱՅՐԻԵՆԱՐԱՆ

Ե Ի

ՍԿԶՐԱԿԱՆ ԸՆԹԵՐՑԱՐԱՆ

Մ Ա Ն Ո Ւ Կ Ն Ե Ր Ի Հ Ա Մ Ա Ր

Ա.Ո.ԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

Յ Ի Ն Գ Ե Ր Ո Ր Դ Ց Ի Պ

(փ ո փ ո խ ա ծ)

Թ Ի Յ Լ Ի Ս

Въ Типографіи Амбарцума Энѳіаджіанцъ и К.

1877

Գրուշար Կ. Կրիգորեանց և. Բ. Փիլիմոնով

СССР

2010

8

491.99-3
LN-45

1
 Գրառք ուրբեկարան:
 Գրառք. Երկր. Հոսե. Առե. Առե.
 Եւ. Եւ. Կար. Աւել. Կեր.
 Արկ. Ին. Բու. Բու. Կար.
 Մու. Մու. Կն. Ըն. Կար.
 Իւր. Ին. Ին. Ին. Ե.
 Ան. Աւ. Ու. Ու. Կն.
 2
 Մար. Իւր. Ըն. Կար.
 Կար. Մար. Առ. Առ.
 3
 Կար. Կար. Կար.
 Հոս. Ըն. Իւր.
 Ըն. Ըն. Ըն.

БИВЛИОТЕКА
 ИНСТИТУТА
 ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
 Академии Наук
 СССР

²

Մարտի. Հունիսի. Ընդուն.
 Էդուարդ. Մարտի. Ինքնուրույն. Ան-
 դրապ. Հրահանգ. Անհետան.
 Անհետան. Ինքնուրույն. Անհետ
 Անհետ. Ինքնուրույն. Մարտի.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ան-
 հետան. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Մարտի. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.

³

Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.
 Ընդունանք. Ընդունանք. Ընդունանք.

50248-
 ՀՍՄԸ-ԱՐՄ ՀՀ
 36288-68

⁴
Zusatz zu dem ersten:
Zusatz zu dem zweiten:
Zusatz zu dem dritten: Und
weiter unten. weiter unten:
Zusatz zu dem vierten:
Weiter unten zu dem fünften:
¹⁰ Zusatz zu dem sechsten. Und
weiter unten. Und weiter unten.
Weiter unten. Und weiter unten.
Zusatz zu dem achten. Und
weiter unten. Und weiter unten.
¹¹ Weiter unten. Und weiter unten, und

⁵
Zusatz zu dem neunten: Und
weiter unten, und weiter unten,
Weiter unten zu dem zehnten. Und
weiter unten zu dem elften,
weiter unten zu dem zwölften:
weiter unten zu dem dreizehnten:
und weiter unten zu dem vierzehnten:
¹² Und weiter unten zu dem fünfzehnten:
Weiter unten zu dem sechzehnten:
¹³ Und weiter unten zu dem siebzehnten:
weiter unten zu dem achtzehnten:
Weiter unten zu dem neunzehnten:
¹⁴ Und weiter unten zu dem zwanzigsten

15 ⁶ *zstapuu puzypner tele zuarn*
q'tontyphly zpuryp'ter: Furuzuu
unuzpuz y'teruuu puzily puzuzpuz:
Zurpuzpuz z'plener tele puzuzpuzpuz:
 16 *Zurpuz q'tozuzpuz q'phle tele*
ylener: Zurpuz q'uzpuz z'puz
q'uzpuz l'uzpuzuluu: Furuzpuzuu
puzily l'uzpuz p' q'uzpuz:
 17 *Zurpuz l'uzpuzpuz huzul nuzpuz:*
Zurpuzpuz z'plener tele l'uzpuz, puzily
 18 *te nuzpuz puzilyter: Zurpuz puz*
unuzpuzpuz y'teruuu puzily nuzpuz

19 ⁷ *q'uzpuz, nuzpuzpuzpuz unuzpuz:*
Zurpuzpuz uluzpuzpuz zurpuz
terpuzpuzpuz q'uzpuz t. puzilypuzpuz:
Zurpuzpuzpuzpuzpuz puzilypuzpuz
puzily zurpuzpuz y'teruuu nuz-
 20 *unuzpuzpuzpuzpuz tele: Zurpuz-*
puzilypuz l'uzpuzpuz t., unuzpuz
 21 *puzilypuz l'uzpuzpuzpuz t.: Zurpuz-*
l'uzpuzpuzpuzpuzpuzpuzpuzpuzpuzpuz
puzily unuzpuzpuzpuzpuzpuzpuzpuz
l'uzpuzpuzpuzpuzpuzpuzpuzpuzpuzpuz:
 22 *Zurpuzpuzpuzpuzpuzpuzpuzpuz*

Կը հաճարձ եւն քախարուակով:

Յրանար սիրուած է բարբի

23 հանուկեկերթն: Թուայ իս

յարսը իր աւանդը կը կախ

այլիւ: Բարբ իր տեղը

24 հաւը կը ընա: իսկ եպր թ

աւն տակին կը կաւանացուի:

Ըստդին էլ լսող սիրտի:

25 Գործարարս սյուսի կի

նզ հարին հար էր գնում:

20 Բարբը տաւանած էր հայրը

իտոյրսը հարստը:

ՄԱՅՐԵՆԻ ԼԵԶՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՏԱՐԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԱՍԻՒՃԱՆԻ ՀՆՉԻՒՆՆԵՐԸ, ԻՍԿ ԵԿՐՈՐԴԻ ՏԱՌԵՐԸ (*)

Ա. ա. Է. է. Ե. ե. Ո. ո. Ի. ի. Ը. ը. Ռ. ռ.
Շ. շ. Կ. կ. Տ. տ. Բ. բ. Դ. դ. Հ. հ. Մ. մ.
Զ. զ. Ղ. ղ. Ս. ս.

(*) Տես Ուսուցիչների ձեռնարկում:

Handwritten text at the top of the page, including the word "Дозволено" (Permitted).

Дозволено цензурою, г. Тифлисъ. 11 Августа 1877 года.

Small handwritten text at the bottom of the page.

ԴԱՍԵՐ

1.

Կուտ	Մոշ	Կաղ	Սան
Նուշ	Բու	Մաշ	Ոտ
Շուն	Հուն	Նետ	Ոտտ
Տուն	Բաղ	Մատ	Էշ
Նա	Բան	Կետ	Կին
Նաւ	Դա	Մուկ	Ուղտ
Կաւ	Դու	Մաղ	Դաս
Տակ	Դաս	Տեղ	Դէզ
Կէս	Եղ	Տող	Եղ
Տիկ	Աղ	Սա	Սէզ

2.

Դաշտ	Հաշտ	Սատղ	Մուկն
Կուշտ	Տաշտ	Սունկ	Դմակ

Հունդ	Կուղբ	Տունկ	Նկուղ
Կամփ	Սնունդ	Զնդան	Նշան

3.

Կատու	Կաշի	Կաղին	Շուշա
Դանակ	Դարբաղ	Մեղու	Ուղիղ
Սամի	Հասակ	Կոտեմ	Համեմ
Անուշ	Աւաղ	Շուշան	Նաւակ
Ուղիղ	Զաւակ	Աղէղ	Աղուն
Անուն	Անուշ	Զատիկ	Ողնի
Հաւատ	Աշոտ	Սմբակ	Սահակ
Ոսկի	Մուշեղ	Սմբատ	Ղուկաս
Ոսկան	Ասեղ	Տաշեղ	Մողէս
Սամոն	Մոսէս	Շամամ	Տաննեակ
Սահնակ	Սենեակ	Մանեակ	Տիկին
Աղուէս	Բամբակ	Կաղամբ	Բզզան

4.

Շուշանիկ	Բաւական	Աւետիս
Անուշիկ	Բանական	Անբակուհ
Նշանակ	Ընտանի	Սիսական
Աւաղակ	Ընտեղէն	Հաւարուն

Աւաղան	Կոտանդին	Աւաղաման
Ուղեղիկ	Ամասիա	Անուշաւան

5.

Շուն — շնիկ	Ուղեղ — ուղեղիկ
Անուշ — անուշիկ	Սեղան — սեղանիկ
Շուշան — շուշանիկ	Տուն — տնակ
Աստղ — աստղիկ	Բուն — բնակ
Սան — սանիկ	Նաւ — նաւակ
Մուկ — մուկիկ	Աղաւնի — աղաւնեակ
Ոստ — ոստիկ	

6

Նուշը անուշ է:	Սիսակը ուտում է:
Կաղնին հաստ է:	Ամասիան տեսնում է:
Հունը համոտում է:	Սահնակը սահում է:
Մաղը մաղում է:	Մոսէսը կատում է:
Շուշանը բուսնում է:	Անուշը մանում է:
Մողէսը սողում է:	Տունը ընկնում է:
Ղուկասը շինում է:	Զաւակս տանում է:

7

Կատուն կուտ է:	Սմբատն եկաւ:
----------------	--------------

Միմոնը կը տանէ: Ոսկանը տեսաւ: Ս
 Մինասը կը տեսնէ: Կաղնին ընկաւ: Ո
 Հունը կը հասնէ: Հունը հասաւ:
 Տունը կը շինուի: Բամբակը բուսաւ:
 Բամբակը կը բուսնի: Անուշը մտաւ:

8.

Կատուն ուտում է մուկը:
 Հաւը տեսաւ կուտ:
 Սմբատն ունի մատիտ:
 Շունը կուտէ միս:
 Շուշանիկն ունի շնիկ:
 Անուշն ունի տիկին:
 Միսակը տեսաւ սահնակ:
 Ղուկասը կասէ դասը:
 Սամսոնն ունի դանակ:
 Ոսկանը տաշում է մատիտը:
 Բաղը ուտում է կուտ:
 Կենդանին ստանում է սնունդ:
 Մշակը կը տանէ աւազ:
 Միմոնն ունի շամամ:
 Զաւակս ունի շամամիկ:
 Աշոտը կուտէ մոշ:

9.

Շուշանիկ. Մինաս. Կոստանդին. Անուշ.
 Միսակ. Սմբակ. Մուշեղ. Տիտոս. Ղուկաս.
 Ոսկան. Իսահակ. Եղիկ. Բաղէշ. Դատ. Նշան.
 Հաւանակ.

Շուն, էշ, կատու, ուղտ, եզր, եղնիկ, մուկը,
 կէտ, կուղբ . . .
 Հաւ, բաղ, բու . . .
 Մեղու, բղէղ . . .
 Կաղամբ, համեմ, կոտեմ, շուշան, շաղկամ,
 բամբակ. . .
 Հող, աղ, աւազ, ոսկի, սնդիկ, կաւ. . .

10.

Սմբատը կատում է, իսկ Ղուկասն ուտում է:
 Անուշն ունէ մատիտ, իսկ Սամսոնը՝ դանակ:
 Կատուն ուտում է մուկը, իսկ հաւը՝ կուտ:
 Աղուէսը բնակում է դաշտում, իսկ շունը՝ տանը:
 Կատուն ընտանի կենդանի է, իսկ եղնիկը...
 Բամբակը բուսնում է դաշտում, իսկ կաղամբը...
 Հաւն ընտանի է, իսկ բո՛ւն...
 Շունն ուտում է միս, իսկ ո՛ւղտը...
 Բաղն ուտում է հնդեղէն, իսկ կատո՛ւն...
 Եզն ընտանի կենդանի է, իսկ աղո՛ւէսը...

11.

Հաց	Կացին	Բարդի
Ցին	Կարկուտ	Հացի
Սուր	Ցերեկ	Մկրատ
Սար	Ց ո ը ն	Ասեղ
Կիր	Կարմիր	Կերակուր
Ցաւ.	Ցուցակ	Կարկատան
Շոր	Կարաս	Արտուտիկ
Ցեց	Կորեկ	Արաբացի
Ցանկ	Դարբին	Դաշտեցի:

Սուրէնն ունէր կարմիր մատիտ:

Ցորենն ունի բարակ արմատներ:

Կաղնին ունի հաստ բուն:

Աշակերտն ստացաւ դեղին մատիտ:

Աղ ու հաց, սիրտը բաց:

Ուր որ հաց, էնտեղ կաց:

12.

Գիր	Բազ	Գրիգոր
Գունդ	Գ ա ը ի	Գարեգին
Սազ	Գարուն	Մանգաղ
Մարդ	Կարազ	Գաւազան
Մերդ	Գեղին	Աղգտկան
Հաւն	ուտում է	հատիկներ բազումը:

Արտուտը երգում է իւր երգը դաշտումը:
 Դարբինը շինում էր կացին դարբնոցումը:
 Ես կարդում եմ դասս ուսումնարանումը:
 Գարին ու ցորենը բուսնում են արտերումը:

Սագ . . .	Սագեր	Յորեն . . .	Յորեններ
Մարգ . . .	Մարգեր	Գարի . . .	Գարիներ
Նաւ . . .	Նաւեր	Մկրատ . . .	Մկրատներ
Նոր . . .		Կրակ . . .	Կրակներ
Բազ . . .		Կացին . . .	
Շոր . . .		Արտուտ . . .	
Ուղտ . . .		Գովէշ . . .	
Մազ . . .		Գուլաղան . . .	

13

Կ ո վ	վ անդակ	վ Երարիւ
Սով	վ արսակ	վ արդենի
վ արդ	վ ահան	վ նասակար
վ ուշ	վ ասակ	վ արդան

վ արդեր . . .	վ արդ	կացիններ . . .	կացին
Մրգեր . . .	Միրգ	Մանգաղներ . . .	
Հացեր . . .		վ անդակներ . . .	
Ուղտեր . . .		Աշակերտներ . . .	

Սագեր . . .^օ Կատուներ . . .^օ
 Կովեր . . .^օ Կաղամբներ . . .^օ

Գարեգինը և վարդանը գրում են իրանց գասերը:— Յորենը և գարին հասնում են արտերում:— Արտուտը և սարեակը երգում էին անուշիկ:— Գովէշը և կովը ընտանի կենդանիներ են:— Բագրատը և վարդանուշը բարեսիրտ մանուկներ են:— Չարուհին և Տիգրանուհին շարունակ աշխատում են:

14.

Խաչ	Սեխ	Տախտակ
Խող	Խմոր	Մոխիր
Խոտ	Գրիչ	Գրչահատ
Սոխ	Խրատ	Ո շ խ ա ը
Խունկ	Խաշխաշ	Տետրակ
Խակ	Չամիչ	Գրչագիր
Շունչ	Խաղող	Խաչատուր

Դու վերցրիր իմ գրչահատը:
 Խաչատուրը վերցրեց Խորենի գրիչը:
 վարդանուշը գնաց իրանց տուն:
 Դու կը գնես հարեանի հաւը:
 Աշակերտներն ունին շատ գրիչներ:

Ես ունիմ երկու մատիս:

Հովիւն ունի Հագար ոչխար:

Ո՞վ է կարդում դասը . . .	Ո՞վ է միս ուտում . . .
Ո՞վ է կարդացնում . . .	Ո՞վ է խոտ ուտում . . .
Ո՞վ է գրում գրքով . . .	Ո՞վ է մորեխ ուտում . . .
Ո՞վ է կարում շորեր . . .	Ո՞վ է սղոցում . . .
Ո՞վ է կարում տոնամաններ . . .	Ո՞վ է շոր ներկում . . .

15.

Օ	ձ	Չուկ	Արօր	Խնձոր
Օր		Գանձ	Աբօտ	Գօտիկ
Չի		Տանձ	Չիաւոր	Կօշիկ
Չու		Մօտ	Չմերուկ	Գեղձանիկ
Չօր		Չազ	Խուրձ	Համբարձում

Օձը սողում է, նա ոտներ չունի:
 Գեղձանիկը երգում էր իր երգը:
 Էսօր ես գնացի ընկերիս մօտ:
 Նա իր դասը սովորում էր տանձենու տակ:
 Համբարձումը գնաց տանձ ու խնձորի:
 Գաշտումը վար էին անում արօրով:

*

Օձը սողում է, իսկ ձուկը . . .
 Չին արշաւում է, իսկ գեղձանիկը . . .
 Գորտը ցատկում է, իսկ շուկը . . .
 Աշակերտը կարդում է, իսկ ուսուցիչը . . .

16.

Կ	ա	թ	թ	ուկ	երկաթ
Թան			Թուշ		Թուլթակ
Թաթ			Թող		Թագաւոր
Թուլթ			Թուղ		Թանկագին

Ոչխարից ու կովից կաթն են կթում:
 Մեր Հարեանն ունի մէկ թուլթակ:
 Թորոսը երեկ թուղն էր բերում:
 Թուղը հասնում է աշնանը:
 Վահանը թուլթը շատ է սիրում:
 Թուղը կաթնի համ ունի: — Կաթնից չի
 նում են եղ, թան և ուրիշ բաներ:

Այուէն ուտում է միս, իսկ կատուն . . .
 Աշխատասէր աշակերտը կարդում է, իսկ . . .
 Կացնով կարում են, իսկ սղոցով . . .
 Գանակով մորթում են, իսկ ասեղով . . .
 Կաթը խմում են, իսկ հացը . . .

17.

Չ	ու	ր	Գաղ	Չնդան
Արջ			Չորի	Չրաբեր
Աջ			Չրհոր	Չրաղաց
Չան			Ականջ	Գարեջուր:

Արջը բնակվում է հանդերում, նա ուտում է միս և ուրիշ բաներ:— Մեր եկեղեցում կան շահեր:— Չանիկը գնեց երկու շորի: Չորին շատ օգտակար կենդանի է: Անջուր տեղերում ոչինչ չէ բուսնում:

18

Ծ ա ո	Ծ ե ծ	Արծիւ
Ծիծ	Ծունկ	Ծիծեռնակ
Ծուռ	Ծիրան	Սոխակ
Գառ	Ծարաւ	Առուակ
Կուրծ	Ածուխ	Առուտուր

Ծիծեռնակը, արտուար և սոխակը ձմեռը գնում են տաք երկիրները:— Արծիւը գիշատող թռչուն է, նա թրջում է շատ բարձր և իրան համար բուն է շինում մեծ մեծ ծառերի կատարներին:— Չմեռը շատ թռչուններ հեռանում են մեր երկրից, իսկ գարնանը վերադառնում են մեզ մօտ:

19.

Սեպ	Պանիր	Ա պ ա կ ի
Կապ	Ապրուստ	Պետրոս

Պատ   Պարապ   Պանդոկ
 Պաս   Կոպիտ   Կարապ
 Պանիրը շինում են կաթնից, նա օգտակար կերակուր է:— Պետրոսը կուտրեց իրանց հարևանի ապակիները, նա անկարգ տղա է: Ծիտը չէ գնում ուրիշ երկիրներ, նա ձմերուղ թռչուն է: Ծիծեռնակները չեն մնում մեր երկրում, որովհետև տարագնաց թռչուններ են:

Ինչի՞ց են շինում չամիչը . . .
 Ինչի՞ց են շինում ածուխը . . .
 Ինչի՞ց են շինում գրիչը . . .
 Ինչի՞ց են շինում մկրտար և դանակը . . .
 Ո՞րտեղ են բուսնում ցորենը և գարին . . .
 Ո՞րտեղ են բուսնում ձմերուկը և սեխը . . .
 Ո՞րտեղ են բուսնում կոտեմը և համեմը . . .

20.

Ճ ա ն ճ	Ճաղ	Չուխակ
Ճար	Խեղճ	Ճախարակ
Կարճ	Կարիճ	Չնդան
Ճօճ	Ճակատ	Ճակնդեղ
Մած	Ծամեր	Չօճանակ

Ճանճը, մոծակը, բզեզը և թիթեռը մարդուս ոչինչ օգուտ չեն հասցնում: Ճանճերը,

Մայր. լեզ. ա. տ. Ն. Տ—Ղ.

2

36288-66

մոծակները, բզէզները և թիթեռները ձմեռը սատկում են, աշնանը նրանց ձուերից նորերն են դուրս սողում:—Կարիճը շատ վտանգաւոր միջատ է, սև կարիճի կծածից շատ անգամ մարդս մեռնում է:

21.

Տանձ—տանձի—տանձենի:
Խնձոր—խնձորի—խնձորենի:
Կեռաս—կեռասի—կեռասենի:
Թուխ—թխի—թխենի:
Նուշ—նշի—նշենի:
Նուռն—նռնի—նռնենի:
Թուզ—թզենի:
Յ ու ն ա պ —յ ու ն ա պ ի:
Սօսի, բարդի, հացի . . .

Յարկ, հարկ, յարգ, յարգ, հարթ, յամր, համր, յատակ, յետ, հետ, յամառ, համար, յիսուն, Յիսուս:

Մառը իր պտղիցը կը ճանաչուի:

Չար մարդից բարի բան մի՛ սպասիր:

Կաղնի ծառը ապրում է շատ յիսուն տարիներ:

Համառ տղան չէ յարգվում ոչ մէկից:
Մեր տան յատակը շինած է տախտակից:
Չեր տան յատակը և յարկը ծածկած են տախտակով: Յիսուսը սիրում է բարի մանուկներին:

22.

Ք ա ղ Քաղաք Մատանիք
Ք ու ը Քացախ Սքաղաղ
Ք ա թ ա ն Քարտաշ Աղաքար
Ք անոն Քամի Որձաքար
Թ ա մ ը Սարք Քարասիրտ
Քարեգինն իր ձիու համար գնեց գեղեցիկ թամբ:—Չեր տունը շինած է քար ու կրից:—Պետրոսը քաղաքում գնեց քանոններ:—Սքաղաղը գեղեցիկ թռչուն է. նա էնպէս է ճեմում, որ կասես բազի թագաւորն ինքն է:
Թունդ քացախը իր ամանը կը ճաքեցնի:—Քարը իր տեղը ծանր կը մնա:

Մեղրը քաղցր է, իսկ քացախը . . .
Քացախը թթու է, իսկ սուրճը . . .
Հացը փափուկ է, իսկ քարը . . .
Որձաքարը կարծր է, իսկ աւազաքարը . . .

Դասական առարկաներ. գիրք, գրիչ,
նոն, մատիտ, տետրակ, գրատախտակ, քա-
րետախտակ, քարեգրիչ, թանաքաման . . .

Ինչ բան է՝ գնտակը, վեգը, պտուտակը
բզզանը, տիկինը . . .

ԱՔԱՂԱՂ:

Դու ինձ ասա՛, աքաղաղ,
Ոսկէ կատարիտ մատաղ,
Կարմիր միրուքիդ մատաղ,
Ինչի՞ ես շուտ արթնանում,
Բարձր բարձր երգ ասում —
Քաղցր քունս խանգարում:

ԴԱՍՍՏՈՒՆ:

Դասատանը նստած են մանուկներ, իսկ
նրանց առաջը նստած է կամ կանգնած ու-
սուցիչը:

Ուսուցիչը սովորեցնում է: Մանուկները
սովորում են: Երբ մտնում է ուսուցիչը, ա-
ռաջ ամենքը ոտի են կանգնում, աղօթում են,
ապա նստում են և սովորում: Մանուկները
դասատանը կամ կարդում են կամ գրում,
երբեմն նրանք նկարում են, շատ անգամ հաշ-
տում են թուերով: Դասատանը դրած է մի

մեծ գրատախտակ, իսկ նրա մօտ կաւիճ և
սպունգ: Աշակերտների առաջ դրած են քա-
րետախտակներ:

Ո՞վ է նստած դասատանը:
Ի՞նչ է անում ուսուցիչը:
Ի՞նչ են անում մանուկները:
Ի՞նչ են սովորում նրանք:
Ի՞նչ կայ դասատանը բացի գրատախտակից:

Առածներ. Ով կը կարդա, նա մարդ ա:
— Ով որ աշխատի, նա կուտի: — Իմացողին
մին, չիմացողին հազար: — Ով կը խաղա, նա
կը կաղա:

23.

Կաթսայ, քահանայ, գաթայ, թաւայ, ե-
րեկոյ, յետոյ:

Հայր, մայր, եղբայր, այծ, կայծ, հայ, վայ,
էյ, թէյ:

Կ եր ա կ ու ւ ր, հաց, խորոված, սպաս, մա-
ծուն, եղ, սեր, գաթայ, միս, պանիր . . .

Ինչ բան է՝ սուրճը, թէյը, գինին, գա-
րեջուրը, կաթը . . .

Առածներ. Աղ ու հաց, սիրտը բաց: —
Հաց ու պանիր, կեր ու բանիր: — Ինչ տեղ
հաց, էնտեղ կաց: — Ինչ տեղ գինի, էնտեղ

քնի:— Հացի կտրածը, թուրը չի կտրի:— Չուրն
իր գնացած տեղովը կերթայ:— Կուշտը սո-
վածին մանր կը բրդի:

ԶՈԿ ԶՈԿ ԵՒ ՄԻԱՍԻՆ:

Վարդանիկն ու Սաթինիկն իրար հետ
խաղում էին: Վարդանիկն իր բզզանն էր պըտ-
տացնում, իսկ Սաթինիկը տիկինով էր խա-
ղում: Յետոյ Վարդանիկը բարկացաւ Սա-
թինիկի վերայ. ինձ հետ մի՛ խաղար մի մօ-
տենար իմ բզզանին— ասաց:— Իսկ դու ձեռք
մի տար իմ տիկինին, պատասխանեց Սաթի-
նիկը նեղացած:

Մանուկները յօնքերը կախած հեռացան
միմեանցից և սկսեցին խաղը շոկջոկ: Միայն
վատն այն էր, որ մենակ սկսած խաղը շատ
երկար չը քաշեց, և մեր մանուկները տխուր
տրտում վեր գցեցին թէ տիկինը և թէ բզզանը:

Ինչի՞ չը շարունակեցին մանուկներն իրանց
խաղը:

Առարկաների թիւը. մէկ, երկու,
երեք, չորս . . .

Առարկաների կարգը. առաջին, եր-
կրորդ, երրորդ, չորրորդ . . .

ՆԱՊԱՍՏԱԿ:

Ինչ սիրուն ես, նույնպատակ,
Քանի էդպէս պտտիկ ես,
Քեզ համար հաց կը բերեմ,
Շաքարեղէն կուտացնեմ,
Մինչև որ կը մեծանաս,
Սիրուն կերպով պար կը դաս,
Ծանր-ծանր կը շրջես,
Եւ ինձ կուրախացնես.
Ապա ես քեզ կարձակեմ,
Կերթաս ազատ կարածես:

24.

Կալ.	ելիկ.	լապտեր	մեծութիւն.
Բալ.	ալիւր.	լեղակ.	ծուլութիւն.
Սալ.	արիւն.	հիւր.	բարութիւն.
Լուծ.	լուսին.	իւր	աշխատութիւն

Գիւղացին ցորենը կալսում է կալում:
Աշխատասէր մարդու դրանք քաղցածու-
թիւնը չի մօտենալ:
Երեկ գիւղից հօրս մօտ հիւրեր էին եկել:

Տ Ո Ւ Ն:

Մեր տունը մեծ չէ. նա ունի երեք սե-
նեակ և մի խոհանոց: Սենեակներից մէկում
ես եղբօրս հետ սովորում ենք մեր դասերը.

երկրորդ սենեակում մենք ճաշում ենք. էն տեղ դարսած են շատ աթոռներ, մի մեծ սեղան և ուրիշ կարասիք: Ամենից մեծ սենեակում մենք քնում ենք, դա կոչվում է ննջարան:

Մեր տան բազը շատ մեծ է. նրա աջ կողմում պարտէզ է շինած. պարտէզի դիմացը կայ մի տախտակէ տնակ, ուր դրած են ամենատեսակ մանր բաներ, առաջին պատի մէջ շինած է բազի մեծ դուռը: Բազումը բնակվում է մեր տան հաւատարիմը— շունը:

Ի՞նչ տեսակ տուն ունիք դուք:

Քանի՞ սենեակից է ձեր տունը:

Ո՞ր սենեակում ի՞նչ էք անում:

Ի՞նչ կայ դարսած սենեակներում:

Ի՞նչպիսի բազ ունի ձեր տունը:

Ի՞նչ կայ շինած բազի՞ զանազան կողմերում:

Ինչի՞ է հարկաւոր շունը:

Գ ո Ր Ծ Ի. ք. արօր, գուլթան, մանգաղ, գերանդի, ցաքան, շղթայ, եղան, թիակ, կացին, հոսելի, դուր, մուրճ, բահ, աւիլ, մկրատ, ասեղ:

Առածներ, բզի գլխին բռնցքով տալ չի վնիլ:— Ուրաքն իր կոթը չի տաշիլ:

Հանելուկ. Օրան օրան շուռ է գալիս, ոտներ չունի, ման է գալիս, բերան չունի կուլ է տալիս:

Ինչով ի՞նչ են անում:

Կացնով կտրում են, իսկ սղոցով . . . ի՞նչ են անում ասեղով . . . գրչով . . . արօրով . . . ցաքանով . . . մանգաղով . . . շղթայով . . . սանրով . . . զանակով . . . կողպէքով . . . զգալով . . . դուրով . . . մուրճով . . . մկրատով . . . ասեղով . . .

ՁԻՆ ԵՒ ԱՐՕՐԸ.

Երկրագործը արօրով վարում էր դաշտը և գարի էր ցանում: Ձին՝ յօնքերը կիտած, քաշում էր արօրը: Վերջապէս՝ համբերութիւնը հատնելով, նա դարձաւ և ասաց արօրին. բարեկամ, դու քանի շատ ես աշխատում, էնքան աւելի ես սպիտակում և ուրախ ուրախ պսպրդում, իսկ ինձ բացի սև քրտինքըն ու չարչարանքը ուրիշ ի՞նչ օգուտ է մնում — Իզուր ես տրտնջում, ասաց նորան արօրը. մի՞թէ չես իմանում, որ ես իմ օգտի համար չեմ աշխատում. ցանածի մեծ մասը քո ստամոքսն է մտնելու:

Հնձում են (ի՞նչով) . . . քանդում են . . .
 թեղը քամում են . . . սղոցում են . . . գրում
 են . . . երկաթը ծեծում են . . . սրում են
 . . . կարում են . . . ձևում են . . . վա-
 րում են . . . սենեակները սրբում են . . .
 գրում են . . . տողում են . . .

25.

Գայլ	Այգի	Փիղ	Փլաւ
Սայլ	Եղբայր	Փող	Փայտ
Հայր	Կայծ	Փոս	Փողոց
Այծ	Կայծաքար	Ափ	Խաչեղբայր:

Գայլը և շունը ցեղակից են, բայց բնու-
 թիւնով իրար նման չեն, շունը իր տիրոջ հա-
 մար է հոգս քաշում, իսկ գայլը իր փոռի
 համար:

Այծը արածում էր այգոււք և կռծում
 էր ծառերի փափուկ ոստերը:

Հայրը սայլով փայտ էր տանում փողո-
 ցը ծախելու. — Փայտը ստացվում է անտառ-
 ներից:

Ամաններ. Գաւաթ, կաթսայ, թաւա, պնակ, հեշ-
 տանո, թեփչի, շիշ . . .

Կարասիք. Սեղան, աթոռ, բաղկաթոռ, գահաւորակ,
 պահարան, նստարան, օրօրոց . . .

Առաճեք. խոփող սուր ա, հանդը փայտանով ա:—
 Միանան ջուր, ով ուզի տուր:— Մինչև սայլը շուռ չի անցնի,
 ճամբէն չի դրստուիլ:

Մանգաղը գործիք է, իսկ գաւաթը աման է: Ի՞նչ բան է
 միսը . . . սուրճը . . . սղոցը . . . սեղանը . . . եղանը
 . . . զինին . . . կաթսան . . . բաղկաթոռը . . . իլիկը . . .
 ճախարակը . . . գաթան . . . կաթը . . . գուլթանը . . .
 հացը . . . ջուրը . . . զրկը . . . իւղը . . . բահը . . .
 աղը . . . մաղը . . . պանիրը . . . գահաւորակը . . .

Բանջարանոց:

Բանջարանոցը շինում են սովորապէս տների մօտ.
 նորան շրջապատում են կամ ցանկով, կամ պատով:
 Բանջարանոցում մարդեր են շինու մ. իսկ մարդերում
 տնկում են կամ ցանում կաղամբ, լոբի, գազար, բոզի,
 սիսեռ, կոտեմ, վարունկ և ուրիշ կանաչեղէն:

Շոգ օրերը մարդերը ջրում են:

Ո՞րտեղ են շինում բանջարանոցները:

- Ի՞նչով են շրջապատում նորան:
- Ի՞նչ տեղեր են պատրաստում ցանելու համար:
- Ի՞նչ են ցանում մարդերում:
- Ե՞րբ և ինչե՞ն են ջրում մարդերը:—

***

Ոսուցիչը ինչ է անում:— Ոսուցիչը ուսուցանում է:
 Ի՞նչ է անում աշակերտը . . . քահանան . . . երկրա-

գործը . . . վաճառականը . . . հովիւը . . . որսորդը
 . . . ձկնորսը . . . բրուտը . . . քարտաշը . . . կօշկակարը
 . . . աշխատասէրը . . . անաշխատասէրը . . . ձին . . .
 կովը . . . կատուն . . . մեղուն . . . շունը . . . կա-
 րիճը . . .

Խնդիր:

Մի խումբ սագեր էին թռչում: Նորանց հանդի-
 պեցաւ մի ուրիշ խումբ: Առաջին խումբն ասաց երկրոր-
 ղին: Քանի հոգի էք, այ սագեր: Երկրորդ խումբը պա-
 տասխանեց. դուք չորս էք, իսկ եթէ մենք խառնուենք
 հետներդ, տասը կը դառնանք:

Քանի՞ սագ կար երկրորդ խումբ:

Ո՞վ է ապրում և մեծանում, բացի մարդը:

Կովը ձին, ոչխարը ուղտը, արջը, աղուէտը էշը,
 առիւծը, վագրը, խլուրդը, նապաստակը, ողնին, զղջիկը,
 կրիան, օձը, գորսը բադը հաւը, սագը, ծիծեռնակը,
 սոխակը, դեղձանիկը, կաչաղակը, ագռաւը, անդրը, ցինը,
 գեղարքունին, տառեխը, կապուտը, օրագուլը, ճանձը, մե-
 ղուն, մոծակը, թիթեռը, բզեզը, սարդը խեցգետինը . . .

Ի՞նչն է աճում:

Խնձորենին, տանձենին, բային, ուռին, սօսին, թղե-
 նին, բրինձը, ցորենը, գարին, սոխը, կաղամբը, ճակնդեղը,
 դդումը, համեմը, սամիթը, խաշխաշը, ուհանը, մանու-
 շակը, մեխակը, . . .

Ի՞նչպէս են կոչվում այն առարկաները, որոնք ապ-
 րում են և մեծանում:

Ի՞նչպէս են կոչվում այն առարկաները, որոնք աճում
 են, բայց չեն ապրում: (*)

Երկու գիւղացի:

Գիւղացին մի սայլ խոտ էր տանում: Նորան պա-
 տահեցաւ մի ուրիշ գիւղացի:

— Բարի աջողում:

«Աստուծու բարին:»

— Այդ ի՞նչ ես տանում:

«Փայտ:»

— Ի՞նչպէս թէ փայտ. չէ որ դա խոտ է:

«Եթէ տեսնում ես որ խոտ է, էլ ինչի՞ ես հար-
 ցնում:»

Ինչ որ գիտես, նորա մասին էլ մի՛ հարցնիր:

* * *

Գազաններ. ձի, կով, շուն, կատու, գայլ, արջ, փիղ . . .

Թռչուններ. ծիծեռնակ, սոխակ, հաւ, արծիւ, ագ-
 ռաւ . . .

Չկներ. կարմրախայտ, օրագուլ, տառեխ, կապուտ . . .

Սողուններ. օձ, մողէս, գորս . . .

Միջատներ. մեղու, ճանձ, մոծակ, մրջէն . . .

*) Ապրել բառը այստեղ գործ է դրած սահմանափակ
 մաքուլ:

Խոզը և ձին:

Խոզը մօտեցաւ ձիուն և ասաց նորան. ի՞նչ տգեղ կենդանի ես. ոտներ ունիս ծուռ-ծուռ, իսկ մազերդ կոշտ:

Չին խէթխէթ նայեց խոզին և ասաց. ի՞նչ կը լինէր, որ քեզ նման կեզտոտ կենդանիները ուրիշին դատելուց առաջ իրանց վերայ նայէին:

***

Ո՞վ եկաւ ձիու մօտ:

Ի՞նչ ասաց խոզը ձիուն:

Ի՞նչ պէս ընդունեց ձին այդ խօսքերը:

Ի՞նչ պատասխան տուեց ձին:

***

Չին ընտանի կենդանի է, իսկ օ՞ճը . . . Մօղէսը սողուն է, իսկ մեզուն . . . նապաստակը . . . ծխոր . . . մորեխը . . . ոգնին . . . գեղարքունին . . . էշը . . . Թիթեռը . . . օրագուլը . . . կովը . . . արտուտը . . . մրջնակը . . . կրիան . . .

Առաճնեք, ճունը հաջելով կը սատկի:—Շան հետ ընկերացիր, փայտը ձեռիցդ մի գցիր:—Գայլի անունն է կտորած, աղուէսը աշխարհ քանդեց:—Գայլի գլխին աւետարան էին կարդում, ասում էր. շուտ արէք, ոչխարը սարից անցկացաւ:—Կատուին խաղ է, մկանը մահ է:—Աղուէսի դունչը խաղողին չը հասաւ, ասեց իսակ է:

Աղուէսն ու ճագարը:

Խորամանկ աղուէսը մօտեցաւ փոքրիկ ճագարի որջին և ցած մտիկ տալով, ասաց նորան. «ճագար, ի՞նչ ես

այդպիսի խոր փոսի մէջ պահուել, դուրս արի այդ մուկը ծակից, արածի՛ր պայծառ արևի տակ»

Շնորհակալ եւ՛ բարի խորհրդիդ համար. ես՝ կաշխատեմ կատարել նորան, երբ դու հեռացած կըլինիս այս անդից. իսկ քանի որ դու այդ անդ ես, կը մնամ իմ փոքրիկ որջի մէջ, որովհետեւ միտք չունիմ քեզ պէսնեղի հետ բարեկամութիւն անելու:

Պառան ու այծը:

(Ե Ր Չ)

Պառան մի այծ ունէր	Այծը կորցրեց:
Սասնիկ սիրուն այծ,	Ափսոս, ափսոս,
Որով նա ապրում էր՝	Այծը կորցրեց:
Աղքատ մնացած:	Շորանով գայլերը
Խղճուկ, մենակ,	Կերակրուեցին,
Աղքատ մնացած,	Եւ խղճուկ պառանին
Մի օր իւր այծիկը	Պոզերը թողին:
Նա հանդը տարաւ,	Միայն, միայն
Եւ գարնան խոտումը	Պոզերը թողին:
Արածացրաւ:	Պառանը նստած էր
Կուշտ-կուշտ, կուշտ-կուշտ	Փունջ խոտը ձեռին,
Արածացրաւ:	Անմխիթար ձայնով
Մարտի վեջերումն էր,	Կանչում էր այծին.
Իհատ քամի փչեց,	Ե՛կ, եկ—եկ, եկ.
Պառանի աչքիցը	Կանաչում էր այծին:

26

Ժամ	Բաժակ	Ամիս	Արժանի
Կուժ	Բաժին	Շաբաթ	Բժիշկ

**Ժանգ Աժան Տարի Վարժարան
Ժողով Օր Ժամանակ Վարժապետ**

Առաւօտը եւ շուտ վեր եմ կենում և գնում եմ վարժարան:—Ութ ժամին դասերն սկսվում են:—Երեկոնները եւ պատրաստում եմ միւս օրուան դասերս:—Վարժապետը գովում է աշխատասէր աշակերտներին:

Շարաթուայ օրերը. կիւրակի, երկուշաբթի . . .
Տարուայ եղանակները. գարուն . . .

Առաջին ք. Էսօրուայ բանը կգուց մի գցի՛ր:—Էսօրուայ փուշը, կգուցվայ նուշը:—Վեց օր գործի՛ր, եօթներորդ օրը հանգստացի՛ր:
Հանելուկ. Ե՞րբ է լինում, որ տարին միայն երկու օր է ունենում:

Խնդիր:

Գնում էին վեց տղայ, որոնք ունէին տասը տանձ: Նորանց մօտից անցնում էին երկու տղայ և տանում էին երկու երկու տանձ: Գորանց պատահեցան էլի վեց տղայ և սկսեցին բոլոր տանձերը մէջները հաւասար բաժանել: Քանի տանձ ստացաւ իւրաքանչիւր տղան:

Ե՞րբ է լինում:

Չիւնը հալվում է, խոտը կանաչում, ծառերը ծաղկում, օրը երկարում: Այս ե՞րբ է լինում:

Ամիսներն անցան. օրերն տաքացան: Ամպեր բարձրացան, անձրև թափեցին: Արտերն հասել են, հնձող են կանչում: Այս ե՞րբ է լինում:

Մարդիկ դուրս եկան, այգին քաղեցին: Օրը կար-

ձացաւ, հունձը վերջացաւ: Բարակ անձրևը բարձրից է թափվում, իսկ մութ գիշերը չորս կողմի բռնում:—Ա՛յս ե՞րբ է լինում:

Դաշտ ու ձոր ահա ձիւնով ծածկուեցան. ծառերից սառցէ շիթեր կախուեցան Մարդիկ ներս մտան իրանց տները, իսկ գազանները—իրանց բները: Գուրը սաստիկ թեամբ քամի է փչում և ձիւնի փոշով աչքերդ լցնում:—Ասացէ՛ք տեսնեմ, այս երբ է լինում:

Առաւօտ:

Փայլուն ճաճանչով արևելք ծածկուեցաւ.
Գետի մօտ գիւղում կրակը հանգաւ.
Դաշտի ծաղիկներն ցողով ծածկուեցան.
Տաւար ու ոչխար արօտ դուրս եկան:
Թանձր մէդերը երկրից հեռացան.
Ամեն կենդանիք դաշտը լցուեցան.
Մարդիկ զարթեցան, դորձը ձեռք առան.
Արևը ելաւ, աշխարհ բերկրեցաւ:

27

Բոյս. Բոյն. Բոյր. Յոյս. Գոյն. Արտոյտ. Թոյն. Լոյս. Հացարոյս:

Միւնոյն ծաղկից մեղուն մեղր է շինում, իսկ օձը թոյն:—Բոյր ու եղբայր խողում էին միմեանց հետ: Արտոյտը իւր բունը խոտերի մէջ է շինում:

Երկու արաղաղ:

Երկու արաղաղ կռուեցին և միւր յաղթեց միւսին:
Մայր. լեզ. ա. տ. ն. Տ—Ղ. 3

Յաղթուողը փախաւ մտաւ սրահի աակ, իսկ յաղթողը բարձրացաւ կտուրը և բարձր ձայնով կանչեց. ծնւղ—րուղն: Յանկարծ արծիւը, որ այդ ժամանակ թռչում էր վերևից, տեսաւ հպարտացող աքաղաղին, յափշտակեց նորան և տարաւ, անուշ արաւ:

*
**

Ծառեր. Հացի, լորենի, կաղնի, խնձորենի . . .

Թփեր. Մորենի, վարդենի, մաշի, հաղարձի . . .

Խոտեր. Անանուխ, եղինջ, թրթնջուկ . . .

Բանջարանոցի բոյսեր. Միսեռ, լոբի, բողկ . . .

Հացաբոյսեր. Յորեն, դարի, կորեկ, բրինձ . . .

Առաջնեք. Մտան իր արմատից կրչորանայ:— Պտղատու ծառը զուլը կախ կը պահի:— Մի ծաղկով գարունը չի լինիլ:—

Յորեն և դարի:

Գարին ցորենին ասաց. «Յորեն եղբայր, արի՛ գնանք այնտեղ, ուր ոսկի է դուրս գալիս. այնտեղ մենք կարող ենք ազատ մանգալ:»

Յորենը դարուն պատասխանեց. «Ընկե՛ր, ինչպէս տեսնում եմ, քիտող երկար է, իսկ խելքդ կարճ. ի՞նչ հարկաւորութիւն ունինք քաշ դալու ոսկու յեակից. նա ինքը մեզ մօտ կը գայ:»

*
**

Խնձորենին ծառ է, իսկ վարդենին թուփ է: Անանուխը խոտ է, իսկ միսեռը . . . ցորենը . . . կարտո-

փիլը . . . կաղնին . . . մորենին . . . լոբին . . . դարին . . . ընկուզենին . . . ճակնդեղը . . . սամիթը . . . բրինձը . . . կաղամբը . . . բալին . . . մաշին . . . առւոյտը . . . դաղարը . . . թրթնջուկը . . . կոտեմը . . . կորեկը . . . վարունգը . . .

Հանելուկ:

Գարնանը դաշտումը տեսայ մի ծաղիկ, կանաչ տերև ունէր և կապոյտ աչիկ. Խոտերի մէջ հազիւ նա տեսնւում էր. Թէև համեստ ծաղկած՝ սիրուն հոտ ունէր:

ԳԻՒՂԱՅԻՆ

(Մանկական խաղ*)

Գիւղացին ո՞նց է անում, Գիւղացին ո՞նց է անում:
Իր արտումը բանելիս, Ահա՛ այսպէս անում է,
Արևն քրտինք թափելիս, Երբ ցորենը հնձում է:
Երբ որ ցորեն է ցանում— լա, լա, լա և այլն:

Գիւղացին ո՞նց է անում: Գիւղացին ո՞նց է անում:
Ահա՛ այսպէս անում է, Երբ անհամար հասկերը
Երբ ցորենը ցանում է. Ծածկում են իր արտերը,
Լա, լա, լա, (4 անգամ): Եւ իր ցորենն է կրում—

Գիւղացին ո՞նց է անում, Գիւղացին ո՞նց է անում:
Իր արտումը բանելիս, Ահա՛ այսպէս անում է,
Սիրուն ցորենն հնձելիս, Երբ ցորենը կրում է:
Աշխատելով անդադրում: լա, լա, լա և այլն:

*) Այս խաղերի մասին տես բացադրութեան գրքում:

Գիւղացին ո՞նց է անում: Գիւղացին ո՞նց է քնում:
 Արտիցը յետ դառնալով Այսպէս քնում է խաղալ,
 Ամբարը լն ցորենով, Սիրտը հանդիատ և ուրախ
 Երբ իր ցորենն է կալում: Լա, Լա, Լա . . . . .

Գիւղացին ո՞նց է անում: Ապա անհոգ գիւղացին,
 Ահա այսպէս անում է, Յետ ծանր աշխատանքին,
 Երբ ցորենը կալում է: Նոր ոյժ նոր սիրտ է առնում,
 Լա, Լա, Լա, ... : Զբօսնում է ու երգում:

Գիւղացին ո՞նց է անում: Լա, Լա, Լա և այլն:
 Իր խրճիթը յետ դալիս,
 Պարզ անկողին մանկիս,
 Բուք քամուց անհոգ լինում:

Խնդիր առակաձև:

Գիւղացին սայլով խոտ էր տանում: սայլումը կային նմանապէս մի գայլ և մի գառը: Նա հասաւ գետի եզերքը, և երբ կամենում էր կարմուրջից անցկենալ, պահապանը առաջը կտրեց և ասաց. եթէ ուզում ես, որ թողնեմ կամուրջից անց կենաս առանց վարձի, պէտքէ կատարես մի պայման. աշխատիր անցկացնել քո ապրանքը ջոկ ջոկ — գայլը գառը և խոտը, միայն այնպէս, որ միմեանց վնաս չը հասցնեն:

Ի՞նչ անէր գիւղացին. եթէ առաջ գայլը տանէր, գառը կուտէր խոտը. եթէ խոտը տանէր, գայլը կըպատրուէր գառանը. եթէ գառը տանէր, գայլը խոտը չէր ուտիլ, բայց յետոյ գառան մօտ եթէ գայլը բերէր ու թողնէր, իսկ ինքը գնար խոտի յետևից, գայլը կուտէր գառանը. իսկ եթէ խոտը բերէր ու թողնէր, իսկ ինքը գայլն յետևից գնար, գառը կուտէր խոտը: Մտածեց մտա-

ծեց մեր գիւղացին և իւր ապրանքն այնպէս հնարքով անցկացրեց, որ մէկը միւսին ամենևին վնաս չը տուին: Ի՞նչպէս անցկացրեց գիւղացին իւր ապրանքը, իմացէ՛ք:

Մարդի մարմնի անդամները. Գլուխ, պարանոց, բուն, ձեռներ, ոտներ:

Գլխի մասերը. դագաթ, ծոծրակ, քունքեր, ճակատ, դէմք:

Դէմքի մասերը. յօնքեր, աչքեր, քիթ, թշեր, բերան, կզակ:

Համբերութիւնը կեանք է:

Աքաղաղն ու հաւը եղբայրացան: Աքաղաղը գնաց այգին և սկսեց ուտել խակ պտուղներ. իսկ հաւն ասում էր նորան. մի՛ ուտիր, եղբայր, սպասիր մինչև հասնիլը: Աքաղաղը հաւին չըլսեց, նա այնքան կերաւ, որ հաղել կարողացաւ տուն հասնել:

— Վայ, քուրիկ, փորս ցաւում է, ասում էր քաղաղը: — Հաւը նորան անանուխի կաթիլներ խմացրեց, շաղախած մանանիխ կպցրեց և ցաւն անցկացաւ:

Աքաղաղն առողջացաւ և գնաց զաշտը: Այնտեղ նա շատ թռչկոտաց ու վաղվըղեց և բողբոջին քրտնած՝ մօտեցաւ աղբիւրին և ուզում էր սառը ջուր խմել: Հաւը խրատում էր նորան. մի՛ անիր, եղբայր, ասում էր. սպասիր, քիչ հանգստացիր, յետոյ կը խմես: Աքաղաղն ականջ չարեց նորան. սառը ջուրը խմեց և սկսեց դողացնել: Մեծ դժուարութեամբ կարողացան տուն հասնել նորան: Հաւը վաղեց բժիշկ բերելու: Բժիշկը եկաւ.

և նորա համար դառը գեղ գրեց: Աքաղաղը երկար
ժամանակ պարկած էր անկողնումը:

Չմեռնալէմ արաղաղն առողջացաւ և զնաց գետի
ափը խաղալու: Գետը ծածկուած էր բարակ սառուցով:
Նա կամեցաւ սողալ սառուցի վերայ: Հաւը խրատում էր
նորան. Մի անիր, եղբայր, գեռ սառուցը բարակ է. կը կոտ-
րուի և կը խեղտուիս: Բայց արաղաղը չը ըսեց նորան և
սկսեց սողալ: Յանկարծ սառուցը կոտրուեցաւ և մեր ան-
հնազանդ արաղաղն ընկաւ ջրի մէջն ու խեղտուեցաւ:

Առածներ. Աստուած ձեռք է տուել բան շինելու
համար:— Հացն ուտելով բանն, անելով:— Բանի անունը
տալիս, զլսի ցաւը բռնում է:— Ծոյլ մարդու ձեռները
միշտ փլաւ են ուտում:— Մարմնի ճրագն աչքն է:

Գլուխը մարմնի մասն է, իսկ դէմքը . . . Սէքը դէմ-
քի մասն է, իսկ ծոծրակը . . . բերանը . . . զագաթը
. . . ձեռները . . . կզակը . . . ոտները . . . քուն-
քերը . . . գլուխը . . . յծեքերը . . . բունը . . .

Ի՞նչ մասեր ունի շան մարմինը: — պատմեցէք:
Ի՞նչ մասեր ունի հաւի մարմինը: — Մեղուի՞նը:

Թռչնակ:

Մեր տան դիմաց, ծառի վերայ
ճնձրուկը մեծ հողօտի մէջ է.
Նա կտուցով խոտ է կրում,
Մաղ ու ծղօտ, բուրդ հաւաքում—
Իւր ձագերին տաք բուն շինում:
Արեգակը երբ գուրս եկաւ,
ճնձրուկն իրան գործն սկսեց.
Մինչև արևն մայր մանկը

Ե՛ւ գործ տեսաւ նա, և՛ երգեց:

Երբ որ գիշերը մօտեցաւ,
Սիրուն թռչունը սուս կացաւ,
Եւ գլուխը թւերի տակ
Մինչև իշոցը քնեցաւ:

Հէնց լուսացաւ, ծէգը բացուեց,
Սիրուն ճնձրուկը նորից վարթեց,
Անուշ ձայնով, քաղցր կերպով
Իւր երգի տուար սկսեց:

Աղուէսն ու կճուճը:

Պառաւր զուրս զնաց դաշտը հունձ անելու: Ձաշի
համար նա վերջրիկ էր մի կճուճ կաթը, որը պահեց մի
թփի տակ: Աղուէսն այս բանի հոտն առաւ, մօտ եկաւ,
գլուխը կոխեց կճուճի մէջ և կաթը լակեց. յետոյ կա-
մեցաւ յետ դառնալ, բայց ցաւն այն էր, որ գլուխը
կճուճից չէր կարողանում հանել: «Է՛, այ կճուճ, կա-
տակը մի կողմը մնայ, բաց թող գլուխս, ես քո խաղա-
ծաղիկը չեմ.» ասում էր աղուէսը գլուխը թափահարելով:
Բայց կճուճն ամենևին նորան չէր լսում: Աղուէսը բար-
կացաւ: «Սպասի՛ր, անիծած, քո կամքով չես թողնում,
տես հիմա ես ինչպէս կը խրատեմ քեզ:» Ասաց ու զնաց
գետը, որ խեղտէ նորան, բայց երբ գլուխը ջրի տակը կո-
խեց, կճուճը ջրով լքցուեցաւ և մեր գող աղուէսն էլ
ջրի տակը իւր արժանի պատիժն ստացաւ:

**

Ձեռների մասերը. դաստակ, արմունկ, ուս:

Ոտների մասերը. ազդր, սրունք, դարչապար:
Բնի մասերը. կուրծք, փոր, կողեր, թիկունք, մէջք:

* * *

Գաստակը ձեռքի մասն է, իսկ ազդրը . . .
Կուրծքը բնի մասն է, իսկ բունը . . .
Սրունքը օտի մասն է, իսկ թիկունքը . . .
Գարչապարը ձեռքի մասն է, իսկ ձեռքը . . .

Երկու հովիւ:

Երկու հովիւ, Պետրոսը և Յովհաննէսը; դաշտից
միասին տուն էին դառնում:—Գլխես, Պետրոս, ասաց ըն-
կերը, եթէ քո ունեցած ոչխարներից մէկը ինձ տաս, իմ
հօտը քոնից երեք անգամ շատ կը լինի:—Ո՛չ, ասաց
Պետրոսը. աւելի լաւ է՝ դու քո ոչխարներից մէկը ինձ
օտը, այն ժամանակ մենք հաւասար կունենանք:

Մանուկներից ամեն մէկը քանի ոչխար ունէր:

Ուլերն ու գայլը:

Լինում է—չէ լինում մի այծ: Այս այծը իւր հա-
մար անտառումը մի տուն է շինում և իւր փոքրիկ ու-
լերով բնակվում է նորա մէջ: Ամենայն օր նա դուրս է
գնում արածելու, միայն գնալուց առաջ պատուիրում է
իւր ձագերին, որ ոչոքի համար դուռը բաց չանեն. ինքն
էլ, հանդումը կանաչ խոտերի մէջ արածելուց յետոյ,
երեկոյեան յետ է դառնում տուն և իւր երկար կեռ պո-
զերով դռանը խփում ու ասում.

Ի՛մ ուլիկներ, փոքր այծուկներ,
Դէ՛հ շարժուեցէք, դուռը բացէք,
Ես գալիս եմ կանաչ դաշտից,
Արբեշում է խոտն արածած,
Մառն աղբիւրի ջուրը խմած,
Կուրծս լիքը ես ձեզ համար
Կաթն եմ բերում իմ ծծերում.
Բացէք, բացէք, ձեզ եմ ասում:

Ուլերը՝ լսելով իրանց մօր ձայնը, վազում են ու
բաց անում դուռը: Մայրը ծիծ է տալիս նորանց և կրթ-
կին գնում է արածելու:

Այս ամենը տեսնում ու լսում է գայլը և մտքումը
դնում է խաբէութեամբ ներս մտնել ուլերի բնակարանն.
ու նորանց ուտել: Մի օր, երբ այծը դուրս է գնում ա-
րածելու, գայլը մօտենում է այծի փարախին և սկսում է
երգել, միայն թէ հաստ ու կոպիտ ձայնով.

»Ի՛մ ուլիկներ, փոքր այծուկներ,
Դէ՛հ շարժուեցէք, դուռը բացէք.
Զեր մայրն եկաւ, կաթը բերաւ . . . «

Ուլերը մի փոքր ահանջ են դնում և իմանալով որ
իրանց մայրը չէ երգողը, ասում են. »Լսում ենք, լսում,
այդ մեր մօր ձայնը չէ. մեր մայրը բարակ ձայնով ու
քաղցր է մկկում:« Ասում են ու դուռը չեն բացանում:
Գայլը, սովածութիւնից ատամները կրճտացնելով, թող-
նում է ու գնում: Մի փոքր ժամանակից յետոյ գալիս է
և մայրը. նա գովում է իւր ձագերին, որ իւր խօսքը լսել
են՝ և դուռը չեն բաց արել: Դուք շատ լաւ էք արել,
մրդիք, որ դուռը չէք բաց արել, թէ չէ նա ձեզ ամենիդ
էլ կուտէր:

ՄԱՏՆԵՐ

(Մանկական խաղ)

Ես իմ բոլոր մասներս երբ որ հաշվում եմ, հինգ է լինում, ասաց Վարդանը: Պնկարել է, ասաց Հայկանուշը, ինչպէս կարող ես այնպէս համարել, որ քո տասը մատը հինգ դառնայ: — Կարող եմ, պատասխանեց Վարդանը, և սկսեց համարել, ցոյց տալով իւր մատները վերայ. մի՛ մատը, երկու՛ մատը — երեք, սորանից՝ յետոյ չորս մատը — հինգ:

Հայկանուշը զարմացած նայում էր իւր եղբոր վերայ և կարծես ոչինչ չէր հասկանում, մինչև որ նա չըկրկնեց միևնոյն բանը միքանի անգամ:

* * *

Գիրքը դասական առարկայ է, իսկ ջուրը . . . Գընդակը խաղալիք է, իսկ սեղանը . . . Կայինը դործիք է, իսկ խորովածը . . . Կովը ընտանի կենդանի է, իսկ եղնիկը . . . Նապաստակը վայրենի դադան է, իսկ կատուն . . . Թրթնջուկը խտտ է, իսկ վարդենին . . . Խնձորենին ծառ է, իսկ օձը . . . Գորտը սողուն է, իսկ մոծակը . . . Երկաթը հանք է, իսկ ծառը . . .

ԳԱՌԸ ԻՒ ԻՒՐ ՄԱՅՐԸ:

(Մանկական երգ:)

— Ինչե՞ կուլաս դուն, դառնիկ:
Պիտտ ծեծ կերայ ես, մայրիկ:

— Քեզ ով ծեծեց, ի՛մ դառնիկ:

«Մէկ կախարդ պառաւ կնիկ:»

— Ինչե՞ ծեծեց քեզ, դառնիկ:

«Ըճառի տակն էի, մայրիկ:»

— Ինչո՞վ ծեծեց քեզ, դառնիկ:

«Մէկ մեծ փայտով, ի՛մ մայրիկ:»

Որտեղիւր դարկեց քեզ, դառնիկ:

«Պա՛կկներէս, ի՛մ մայրիկ:»

Ինչպէս լացիր դուն, դառնիկ:

«Մէ՛, մէ՛, մէ՛, մէ՛, ի՛մ մայրիկ:»

Փոքրիկ որբը:

Փայլուն արևը արդէն մայր մտաւ, Լուսինն էլ վաղուց գնաց, թաղկացաւ: Փոքրիկ աստղերը ամպում ծածկուեցան, և ցուրտ ու խաւար գիշեր էր աշնան: Ամեն մարդ գնաց իւր տունը հասաւ, Ամեն երեխայ մօր զիրիւր մտաւ: Միայն խեղճ որբը չունի հայր ու մայր, Չունի բարեկամ, ոչ քոյր, ոչ եղբայր: Անտէր մնացած, Աստուծոյ կամքին, Խեղճը քնած է փողոցի միջին:

Գայլը, արջը և աղուէսը:

Գայլը, արջը և աղուէսը հպարտ հպարտ խօսում էին միմեանց հետ: Գայլն ասում էր. որ խմանաք, ընկերներ, թէ ես մինչև հիմայ քանի՛ քանի՛ ոչխարներ եմ քաշտուել հօտիցը: Հէնց որ հովիւը միամտվում է, ես

Թփերի տակից ծածուկ մօտենում եմ հօտին և մի գառը կամ ոչխար գրկում եմ ու փախչում: Շներն սկսում են ոռնալ, հաջել, հովըը վազում է մահախն ուսին, բոլոր շներն յեակիցս են ընկնում, բայց սրտեղ. ես արդէն հեռու անտառում իմ որսն անուշ եմ անում:

— Ոչխարներն ինչ բաներ են, ասաց արջը. ես գոմերն եմ քանդում և այնտեղից եղներ եմ դուրս քաշում:»

Աղուէան ասաց. «Ե՛հ, պարսններ, դուք ամեն բան ուժով էք անում. բայց անէք թէ ես ս'ըպիսի խորամանկութեամբ մտնում եմ հաւանոցը, թառը գտնում եմ և լուռ ու մոռնջ՝ հաւերի պարանոցն այնպէս եմ ծալում, որ մի ձայն էլ չեն կարողանում հանել. յետոյ երբ դուրս եմ գալիս, հեռքս այնպէս եմ մոլորեցնում, որ սատանան էլ չի գտնիլ: Ե՛հ, էլ ինչ երկարացնեմ. ինձ բոլոր հաւերը շատ լաւ են ճանաչում:»

Ագռաւը, որ ծառի վերայ նստած լուծ էր սորանց խօսակցութիւնը, ասաց. «Է՛հ, հա՛, բայց այն էլ ճշմարիտ է, որ շուտով ամենքիդ կաշին էլ կը քերթեն:»

Ա. չ. ք. ի մ ա ս ե ը ը. բ ի բ, ծ ի ա ծ ա ն. ս պ ի տ ա կ ո յ, կ ու պ եր, ար տ և ա ն ու ն ք:

Բ ե ը ա ն ի մ ա ս ե ը ը. շ ը թ ու ն ք ն եր, ծ ն օ ս ն եր, լ ը ն գ եր, ա տ ա մ ն եր, լ ե զ ու, ք ի մ ք, կ ա տ ի կ, կ ո կ ո ը ղ, շ ն չ ա վ ի ղ:

Գ ա ս տ ա կ ի մ ա ս ե ը ը. մ ա ս ն եր, ա ի, մ ա տ ն ար մ ա տ ն եր:

Գ ա ը շ ա պ ա ը ի մ ա ս ե ը ը. պ ա տ ու ա ն ղ ա ն, կ ը ու ն կ, մ ա տ ն եր, ճ ի տ ք:

Ա. ո. ա. ծ. ն. ե. ը. Մարմնու ճրագն աչքն է:— Լեզուդ չուանի դի՛ր:— Լեզուի տակին ոսկոր չկայ, որ սուտ ասելիս ծակի:— Սուտ ասողն տունը կրակ ընկաւ, ոչոք չհաւա-

տաց:— Օձի կծածը կրսաղանայ, լիզուի կծածը չի սաղանալ:

Հ ան ե լ ու կ ն ե ը. 1, ֆոքրիկ պատուհան, շեղջով լեքը: —2, Երկու օթախ մի սիւնանի: 3. Մէկ տըմբ տըմբիկ, երկու խըշեկ, երկու սլըշեկ, մէկ հոստտիկ, էն ի՞նչն է: 4. Մի ձմերուկ օխտը ծականի:

Ա. ր ա գ ա խ օ ս ու թ իւ ն. ֆոկակապ Յակոբ ապեր, թէ կարաս մի վիճկ կապես, ես քեզ կասեմ՝ շնորքդ շատ, փոկակապ Յակոբ ապեր:

Ծոյլը և ջանասէրը:

— Այսօր խաղամ, վաղը կը սովորեմ, ասում է ծոյլը: — Վաղը կը խաղամ, այսօր սովորեմ, ասում է ջանասէրը:

Ծ ո յ լ ա ղ ջ ե կ ը. «Բանն ի՞նչ կանեմ, կեղտոտ է. բամբակը կորցրոտ է, մետաքս պիտի, որ մանեմ, մաստակ պիտի, որ ծամեմ, կտերը տիտիկ անեմ, անցողին մտիկ անես, ուտեմ, խմեմ, մթնի, քնեմ:»

Ծ ո յ լ տ ղ ա ն. Շորերս հանիր, թէկզցիր, ծածկիր ինձ, խաչահիքիր ինձ վերայ, յետոյ ես ինքս կը քնեմ:»

* *

Ա. չ. ք. ղ. է. մ. ք. ի մ ա ս ն է, ի ս կ բ ի ը ը . . . Ա. փ. ղ. ձ. ե. ք. ի մ ա ս ն է, ի ս կ դ է մ ք ը . . . Գ. ար. շ. ա. պ. ար. ը ո տ ի մ ա ս ն է, ի ս կ պ ա տ ու ա ն ղ ա ն ը . . . Գ. է. մ. ք. ղ. զ. լ. ի մ ա ս ն է, ի ս կ զ լ ու խ ը . . . Ծ. ի. ա. ծ. ա. ն. ը ա չ. ք. ի մ ա ս ն է, ի ս կ ա չ. ք. ը . . . Ա. տ. ա. մ. ն. ե. ը ը . . . կ. ը ո. ն. կ. ը . . . ո. ս. ն. ե. ը ը . . . ա. ղ. ղ. ը ը . . . Գ. ա. ս. տ. ա. կ. ը . . . Ծ. ն. օ. ս. ն. ե. ը ը . . . Կ. ո. ծ. ո. լ. ը. ի. ն. թ. ու. լ. ի է, ի ս կ կ ա ղ ն ի ն . . .

Կուժը աման է, իսկ վրաւը . . . Օձը սողուն է, իսկ մտ-
րեխը . . . ձին . . . վազը . . . մածունը . . . արօրը
. . . բազկաթուր . . .

Մէկ և երկու:

Բերան մէկ ունինք, ախանջներ՝ երկու: Ինչն: Ինքզ-
հասկացի՛ր, աւելի լսի՛ր և սակաւ խօսի՛ր:

Բերան մէկ ունինք, ախանջներ՝ երկու: Ինչն: Երկու-
սով նայի՛ր, երկու մտածի՛ր, մէկ պատասխանի՛ր:

Բերան մէկ ունինք, ախանջներ՝ երկու: Ինչն: Ինքզ-
հասկացի՛ր. երկուսով գործի՛ր, մէկով վայելի՛ր:

Մ ա յ ի ս:

Մենք արժանացանք ուրախ մայիսին,
Ծառեր, ծաղիկներ ողջ կանաչեցին.

Կապոյտ երկեքում փոքրիկ ամպերը
Ուրախ ու զուարթ առաջ վազեցին:

Տերեւատ ծառի ստուերների տակ
Թռչուններն իրանց երգերն են երգում.
Կանաչ դաշտերի փափուկ մարգերում
Պէսպէս կենդանիք ուրախ արածում:

* *

Տարուայ ո՞ր եղանակն է նկարագրվում այստեղ:

Ի՞նչ ամսի արժանացանք:

Ի՞նչ է պատահում ծառերին և ծաղիկներին:

Ի՞նչ է տեսնվում երկնքում:

Ի՞նչ է լսվում ծառերի ստուերներում:
Ի՞նչ է տեսնվում կանաչ մարգագետիններում:
Ուրեմն որո՞նք են դարնան նշանները:

Ո Ձ Խ Ա Ր:

Աստուած տաքացնում է ոչխարին:

Գարնան վերջերում հովիւը խուզեց իւր ոչխարները:
Գեռ ցուրտ էր և խեղճ կենդանիները դողդոջում էին ամ-
բողջ մարմնով:

Աստուած խղճաց ոչխարների վերայ և աշխարհ ուղարկեց
արևի տաք ճառագայթները և ջերմ քամին: Ոչխարները
տաքացան և ուրախ ուրախ վազեցին դէպի դաշտը. իսկ
աշունքադէմ նորանց բուրդը նորից դուրս եկաւ:

Ի՞նչ շինեցին ոչխարի բրդից:

Մանուկներն ամբողջ ամառ ուրախ ուրախ խաղում
էին: Չմեռն եկաւ և նորանք չկարողացան առաջուպ պէս
շուա շուա դուրս վազել: Տխուր նստոտած էին նորանք
լուսամուտների առաջ և նայում էին դէպի դուրս, ուր
ձիւներ քուլայ—քուլայ էր անում: Մայրը զնեց ոչխարի
բուրդ, թել մանեց և փափուկ գուլճաներ ու թաթմաններ
գործեց իւր որդոց համար. յետոյ նա շալ գործեց և նո-
րանց համար շորեր կարեց: Այնուհետև մանուկները տաք
հագնուած լինելով, համարձակ դուրս վազեցին և ուրախ
ուրախ սկսեցին ձնագունտի խաղալ:

* *

Գրում են զրչով . . . կարում են . . . կարդում

են . . . վարում են . . . ուտում են . . . ման են դա-
լիս . . . կալում են . . . Արօրով վարում են, իսկ մա-
տիտով . . . Հացը ուտում են, իսկ կաթը . . . Սեղա-
նը շինում են փայտից, իսկ տունը . . . Հացը թխում
են ալեւրից, իսկ զինին քամում են . . .

Չորս ցանկութիւն:

I. Չմեռն էր: Գետը ծածկուել էր սառուցով: Գա-
րեզինն իւր ընկերներէ հետ խաղում և սղղում էր հաստ
սառուցի վերայ սղղանով: Բաւական խաղալուց յետոյ նա
ուրախ ուրախ տուն վազեց և ասաց իւր հորը. «Ա՛խ,
հայրիկ, ի՛նչ պատուական եղանակ է ձմեռը, որքան ու-
րախութիւններ ենք անում մենք. ձնագունտի ենք խա-
ղում, սղղում ենք սառուցի վերայ, սահնակներով զբօս-
նում ենք . . . Ա՛խ, ինչ կը լինէր՝ որ միշտ ձմեռ լի-
նէր: Հայրը հանեց ծոցի տետրակը և ասաց. «Գրիր սորա
մէջ քո ցանկութիւնը:» Գարեզինը գրեց:

II. Չմեռն անցկացաւ: Գարունը եկաւ: Բացուեցան
ծառերի ծաղկիները. բարձրացան դաշտերի խոտերը. ա-
մենայն տեղ ոստոստում էին հազարաւոր թիթեռներ և
բզէզներ: Գարեզինը դուրս գնաց դաշտը, ծաղկիներ քա-
ղեց, թիթեռներ բռնեց, իսկ երբ երեկոյեան տուն եկաւ,
ասաց հորը. «Պէտք է իմանաս, հայրիկ, թէ որքան ու-
րախացայ ես այսօր: ձշմարիտ, շատ հիանալի եղանակ է
գարունը, և եթէ ինձ մնար, ես կը ցանկանայի, որ միշտ
գարուն լինէր: Հայրը հանեց տետրակը և առաջարկեց
Գարեզինին, որ իւր ցանկութիւնը գրէ: Գարեզինը գրեց:

III. Սմանացաւ: Գաշտերի խոտը հասել էր և հըն-
ձող էր կանչում: Գարեզինը և իւր հայրը գնացին խոտ

հնձողը: Քանի որ հայրը վեր էր տալիս անուշահոտ խո-
տը, Գարեզինն իրան ուրախութիւններն էր կատարում.
ձոռին էր բռնում զեռակից, հատապտուղներ էր հաւա-
քում, հոտաւէտ խոտերի վերայ գլորվում էր: Երեկոյեան,
տուն յետ դառնալիս, նա ասաց իւր հորը. «Ահա այսօր
ես անչափ ուրախացայ: Երանի՛ թէ ամառը վերջ չունե-
նար:» Գարեզինի այս ցանկութիւնն էլ գրուեցաւ տետ-
րակում:

IV. Վերջապէս եկաւ և աշունը: Այգիներում լաւ
լաւ պտուղները հասել էին. խնձորը, տանձը, սալորը,
սերկեկը, խաղողը, . . . Մարդիկ դուրս էին եկել այգե-
կութի: Գարեզինն էլ իւր ծնողաց հետ գնաց այգի և քաղե-
սկսեցին: Պէտք էր տեսնել, թէ ինչպէս էր վաղվըզում նա
մէկ ծառի տակից դէպի միւսը, ծիծաղում էր, երգում,
խաղում և պտուղներից բերանը զցելով՝ անուշ անում:
Վերջը նա վազեց իւր հօր մօտ և նորա պարանոցով փա-
թաթուելով՝ ասում էր. Հայրիկ, աշունը տարուայ ամե-
նալաւ եղանակն է անկասկած:

Այն ժամանակ հայրը հանեց փոքրիկ տետրակը և
ցոյց տուեց, որ նա միւսնոյն բանն է ասել զարնան, ձմե-
ռուան և ամառուան համար:

* *

Պատմեցէք ձերբառերով այս պատմութիւնը. ասա-
ցէք, թէ քանի՞ զլխաւոր կտորներէ կարող էք բաժանել
սորան. ի՛նչ է ասվում իւրաքանչիւր կտորում:

* * *

Աւերով տեսնում ենք առարկան. ականջով լսում ենք
Մայր. լեզ. ա. տ. Ն. Տ.—Ղ.

նորա ձայնը. քթով նորա հոան ենք իմանում, լեզուով
— համը, իսկ մասներով շօշափում ենք և իմանում նո-
րա պնդութիւնը, փափկութիւնը, թանձրութիւնը, նոս-
քութիւնը, սառնութիւնը, տաքութիւնը, հարթութիւնը,
անհարթութիւնը . . .

Տեսողութեան գործարանն աչքն է. լսողութեան
գործարանը . . . հոտառութեան գործարանը . . . ճաշա-
կի գործարանը . . .

Առաձներ. Ահանջն էնդուր չի մեծանում, որ շատ
բաներ է լսում:— Անհունար մարդու լեզուն երկար կը լի-
նի:— Ուրիշի աչքը քեզ համար լիս չի տալ:— Մի ձևը
ծափ չի տալ:

Կաղն ու կոյրը:

Կաղն ու կոյրը պէտքէ անց կենային մի սրընթաց
առուակով. ինչպէս անկին: Կոյրը կաղն շալակեց և եր-
կունն էլ ապահով անցկացան:

Փոքրիկ գառը:

Մէկ փոքրիկ գառը, ձիւնի նման մաքուր, սպիտակ,
Մի օր գնաց իւր մօր հետ դաշտը, որ արածի,
եւ իւր կամքին սկսեց թռչել քարերի տակը.
Չէր ուզում որ փոքր միջոց հանգիստ նստի:
Դարիվեր, դարիվայր վազվեզում էր անխոհեմը.
Թէ քար, թէ փայտ, թէ լոտ, թէ ձոր, բնաւ չէր նայում:
Ո՛րդեակ, հանդարտ, ձայն էր տալիս նորա մայրը.
Ձգոյշ կացի՛ր, որդեակ, լսի՛ր իմ խրատը:

Բայց գառնուկը հէնց խաղում էր ու թռչկոտում,
եւ դարիվեր ու դարիվայր միշտ վազվեզում:

Վերջն, երբ գառը իւր մօր խօսքին ականջ չարաւ,
Սարի զլնին իւր դժութեան պատիժն առաւ.

Մի մեծ քար կար այնտեղ ընկած, որի վրայով
Մեր գառնուկը խաղ էր անում թռչոտելով.

Մէկ էլ տեսնես՝ ոտի մէկը տակովն եղաւ,
Քսան տեղից կտոր կտոր փշուեցաւ:

Մեծի ասած, փոքրի լսած:— Ասողին էլ լսող պիտի.
* * *

Կաղնին ծառ է, իսկ մասրին թուփ է:— Ձին չորքոտա-
նի կենդանի է, իսկ ծիծեռնակը . . . Բահը գործիք է,
իսկ բազկաթոռը . . . Գնտակը խաղալիք է, իսկ փլաւը . . .

. . . Քանոնը դասական առարկայ է, իսկ մուրճը . . . Բա-
ղը թռչուն է, իսկ օձը . . . Կաղամբը բանջարանոցի բոյս
է, իսկ ցորենը . . . Աււոյտը խոտ է, իսկ սիսեռը . . .

Երկաթը հանք է, իսկ բզէզը . . . Առիւծը վայրենի գա-
ղան է, իսկ ուղտը . . . Տառելիք ձուկն է, իսկ գորտը . . .

. . . աղուէսը . . . խողը . . . գարին . . . զինին . . .
բաժակը . . . տիկինը . . . սեղանը . . . փոցիկը . . .

ՄԵՏԱԼՆԵՐԻ ՎԷՃԸ:

Ո ս կ ի ն.

Ամենքը գովում են ինձ, ամենքը պատուում և մարդ
չրկայ, որ իմ բարեկամութիւնա չուզենայ: Հարուստները
ոչ թէ միայն փողի տեղ են գործածում ինձ, այլ և իւ-
րանց անձը զարդարում են ինձանից շինած շղթաներով,
մատանիներով և ուրիշ հագարաւոր զարդերով: Ում որ

սիրում են, նորա անունը ոսկի են դնում, ճշմարիտ խօսքը հարած ոսկի են համարում . . . Է՛հ, էլ ինչ երկարացնեմ, ոսկու պատիւն ու զինք այնքան մեծ է, որ եթէ ուզենամ, կարող եմ ամբողջ աշխարհս ոսկով զնել:»

Ե ր կ ա թ ր:

Հա՛, հա՛, շատ ճշմարիտ ես ասում, ոսկի աղայ, դու մարդկանց աչքերը շատ լաւ ես շլացնում և քեզ ստանալու համար քիչ մարդիկ չեն իրանց գլուխը մահի տալիս: Բայց այս էլ լաւ իմանաս, որ ապահով ու կուշտ ապրելու համար երկաթն աւելի է հարկաւոր. ոսկէ կացնով փայտ չեն կտրում տուն շինելու համար. ոսկէ արօրով հողը չեն ցելում հացարդսեր ցանելու. ոսկէ հրայանով մարդիկ իրանց անձը չեն պաշտպանում դազանների և չար մարդկանց երեսից: Ուրեմն կուշտ և հանգիստ ապրելու համար երկաթ աւելի է հարկաւոր: Դու, ո՛սկի աղայ, ամեն բան կարող ես գնել, իսկ ես, եթէ ուզենամ, կարող եմ բոլորը ձեռքիցդ խլել:

* * *

Մ արդիկ. հայր, մայր, եղբայր, քոյր, հօրեղբայր, քեռի, հօրաքոյր, մօրաքոյր, ծերունի, պառաւ, մանուկ, տղայ, աղջիկ, տղամարդ, կին, վաճառական, աղքատ . . .

Կ են դ ա ն ի ն եր. գազաններ, թռչուններ, ձկներ, սողուններ, միջատներ, խեցգետիններ, սարդեր:

Բ ո յ ս եր. ծառեր, թփեր, հացարդսեր, խոտեր, կանաչեղէններ, սունկեր, մամուռներ:

Հ ա ն ք եր. մետալներ, քարեր, հողեր, աղեր:

* * *

Աղքատը մարդ է . . . թուփը . . . թռչունը . . . զէրբը . . . սարդը . . . կէրը . . . մանուկը . . . երկաթը . . . եղբայրը . . . ծառը . . . մամուռը . . . սունկը . . . դազանը . . . թռչունը . . . խոտը . . . սողը . . . հայրը . . . օրինորդը . . . մետալը . . . սեղանը . . . հողը . . . միջատը . . .

Առաճներ. ինչ չի ծնում, նա չի մեռնում: — Երկաթը տաք տաք կը ծեծեն: — Ապրիլ կայ երկաթ է, ապրիլ կայ արծաթ է:

Հանելուկ. Առաւօտեան չորս ոտի վերայ է մանգաղիս, ձալին երկու, իսկ երկուցեան երեք:

Արագախօսու թիւն. Միտը ճմբան ծէրին, ծախ ճուտի ճիտը ծուռ:

Պ Ս Ա Կ Ն Ե Ր:

Մէկ սիրտ լինինք	Ինչ խաղում որ,
Եւ մէկ հոգի.	Մենք գոհ լինինք.
Միութիւնը	Միշտ սէտք ունիմք
Գնդեղիկ զարդ է կեանքի:	Թէ միութեան, թէ սիրոյ:
լա, լա, լա և այլն.	լա, լա, լա . . .

ՇՈՒՇԱԿԻ ՊՍԱԿ:

Օրինակ անմեղութեան,	Ե՛կ, միացի՛ր մեր երգին:
Դաշտի սիրուն դու շուշան,	լա, լա, լա և այլն:
Ե՛կ, զարդ եղի՛ր մեր պարին,	

ՎԱՐԴԻ ՊՍԱԿ:

ԿԱՂՆԻ ՊՍԱԿ:

Վարդ ծաղկին լինինք նման
 Եւ օրինակ հեզութեան,
 Թող վարդը հանգստանայ
 Մեր մատաղ սրտի վերայ:
 Լա, Լա, Լա և այլն:

Կանաչ խոտը դաշտերի
 Մեր սրտին է սիրելի.
 Թող ճիւղը կաղնի ծառին
 Պսակ լինի մեր զլիւին.
 Լա, Լա, Լա և այլն:

ՄԱՆՈՒՇԱԿԷ ՊՍԱԿ:

ԲՈՂՈՐԸ ՄԻԱՍԻՆ

Ազնիւ, սիրուն մանուշակ,
 Համեստութեան օրինակ,
 Տուր մեզ ծաղիկ զեղեցիկ,
 Գոք քնքոյշ հոտ անուշիկ:
 Լա, Լա, Լա և այլն:

Սիրուն կանաչ պսակին,
 Թող միանանք բարեկալք,
 Եւ յոյսերը անբաժան
 Մնան մեզնից յաւիտեան:
 Լա, Լա, Լա և այլն:

ԱՂՂԻ Թաթը:

Գիւղացիք թախարղ սարքեցին և մի արջ բռնեցին:
 Արջին սպանելով չ'սպանեցին, միայն կացնով նորա թաթը կտրեցին: Երեք օտնանի արջն էլ կաղի տալով փախաւ, գնաց: Մի խեղճ պառաւ խնդրեց, որ արջի թաթն իրան տան, խուզեց նորա վերայի մազը և կաշին էլ մաշկեց: Պառաւը միտը կրակին դրեց եփելու, ինքն էլ նստեց կաշուի վերայ և սկսեց մանել նորա մազը: Մանեց, մանեց մինչև կէս զիշերը: Կէս զիշերին մէկ էլ տեսնեա մի ձայն է լսվում, մի բան լուսամուտի տակ թրմի-թրմիացնում, չըղկչըղկացնում է:

Պառաւը լուսամուտից դուրս մտիկ տուեց և վախից քար դարձաւ. տեսնում է, որ կրեքտանի արջը փայտի

վերայ զլմհար տայով, բարձրանում է և մըրթմըրթում:

Դէհ բարձրանամ, բարձրանամ,
 Լորնի ոտի օղնութեամբ,
 Հունի փայտի օղնութեամբ:
 Արարած աշխարհ քնել է,
 Ձուրն էլ վազուց դադարել է,
 Ամեն մարդ քնած է շէնում,
 Ամեն մարդ քնած է զիւղում,
 Միայն պառաւը չէ քնում.
 Իմ կաշիս իւր տակը դցած,
 Իմ բրդից նա թել է մանում,
 Իմ մեկից կերակուր եփում:

Պառաւը շատ վախեցաւ, որովհետև նա կենում էր մեն—մենակ զիւղի մի ծայրումը: Ի՞նչ անի, ի՞նչ չ'անի, արջից ի՛նչպէս ազատուի: Արջը քիչ էր մնացել, որ ներս մտնի. նա արդէն ձեռնափայտով թըրթիլ—թըրթիլացնում էր: Պառաւը թորոնի բերանը բաց արեց ու ինքը բարձրացաւ ամբարի զլուխը: Արջը տրփտրփիւրով դուռը գոռաւ, կրճեկահան արեց, ներս մտաւ խրճիթի մէջ և սկսեց մթնումը պտուտ պտուտ անել. մին էլ տեսնեա—թրթ'մի—ընկաւ թորոնը:

Պառաւը շուտով ամբարի զլխիցը ցած թռաւ, ծածկեց թորոնի բերանը և գնաց հարևաններին կանչեց: Հարևաններն եկան և արջին սպանեցին:

* * *

Ամիսն եր. յունվար. վետրվար, մարտ, ապրիլ, մայիս, յունիս, յուլիս, օգոստոս, սեպտեմբեր, հոկտեմբեր, նոյեմբեր, դեկտեմբեր:

Չմերային ամիսներ. դեկտեմբեր, յունվար, փետրվար:

Ամարային ամիսներ . . . *

Աշնանային ամիսներ. սեպտեմբեր, հոկտեմբեր, նոյեմբեր:

Գարնանային ամիսներ . . . °

* *

Յունվարը ձմերային ամիս է, իսկ մայիսը . . . Սեպտեմբերը աշնանային ամիս է, իսկ փետրվարը . . . Մարտը գարնանային ամիս է, իսկ յունիսը . . . Յուլիսը ամառային ամիս է, իսկ հոկտեմբերը . . . ապրիլը . . . օգոստոսը . . . դեկտեմբերը . . . նոյեմբերը . . .

* *

Տարին քանի՞ ամիս ունի: Ո՞րն է առաջին ամիսը: Ո՞րն է վերջինը: Որո՞նք են գարնանային ամիսները: Ասացէ՛ք ամառային ամիսները: Ո՞րն է աշնանային վերջին ամիսը. դա ո՞ր եղանակի ամիս է. ո՞ր երոգին է . . .

Մ ա յ ի ս ի ն:

Երբ մայիսին ես անցնում եմ անտառով,
Գեղեցկազոյն թռչուններ շատ եմ տեսնում.
Ամեն մէկը ուրախութեամբ երգելով՝
Աշխատում է տաք բուն շինել թփերում:
Երբ անցնում եմ ես ծաղկապատ դաշտերով,
Շատ թիթեռներ և բզեզներ եմ տեսնում.
Սև ու սպիտակ և հազար մի գոյներով՝
Ծաղկից ծաղիկ թռչոտում են, ծլլվում:
Ա՛խ, շատ սիրուն, շատ գեղեցիկ է դաշտը,
Որի վերայ ոչխար, տաւար և այծեր

Ամեն կողմից բառաչում են ու մայում
և և ինձ իրանց աշխոյժ ձայնով զրաւում:

Մեղուներ:

Գարունն սկսուեցաւ. արեգակը հասկերեց դաշտերի ձիւնը. հին՝ դեղնած խոտերի մօտ դուրս եկան նոր կանաչ բողբոջներ. ծառերի կոկոնները բացուեցան և փոքրիկ անրեներ առաջ բերին:

Ահա մեղուն էլ զարթեցաւ իւր ձմերային քնից, սրբեց աչերը իւր բրդոտ թաթիկներով, զարթեցրեց ընկերներին և միասին դուրս նայեցին լուսամուտից, որ տեսնեն թէ ձիւնը, սառուցը և հիւսիցային սառը քափին անցել են:

Մեղունները տեսնում են, որ արեգակը փայլում է, որ ամեն տեղ տաք է և լոյս. նորանք դուրս են գալիս վեթակից և թռչում են դէպի ծիրանի ծառը:

«Միրուն ծիրանենի, չունիս մի բան խեղճ մեղուններիս համար, մենք ամբողջ ձմեռ քաղցած ենք:»

— Ոչ, պատասխանում է ծիրանի ծառը. դուք շատ շուտ էք դուրս եկել. իմ ծաղիկները դեռևս պահուած են կոկոններիս մէջ: Գնացէ՛ք՝ նշնուն հարցրէք:

Մեղունները թռան — գնացին նշնու մօտ. «Միրելի նշննի, արդե՞օք մի բան չունիս սոփած մեղուններիս համար:»

— Աղբ եկէ՛ք, խնդրեմ, պատասխանում է նորանց նշնին. այսօր ինձ վերայ ոչ մի բացուած ծաղիկ չ'կայ. իսկ երբ կը բացուին, ես շատ ուրախութեամբ կընդունեմ ձեզ:

Թռան մեղունները կակաչի մօտ, նայեցան նորա փայլուն զլիխն, բայց նա էլ ոչ հոտ ուներ և ոչ մեղր:

Մեղուները տրտում և քաղցած կամենում էին
 Տեա դառնալ տուն, բայց տեսան թփի տակ մի քնքուշ
 մուգ կապոյտ ծաղիկ: Սա մանուշակն էր: Նա բայց արաւ
 մեղուների համար խւր կոկոնները, որոնք լեքն էին անուշ
 շահոտութեամբ և քաղցր հիւ թով: Կերան— խմեցին մե-
 ղուները և ուրախ ուրախ յետ դարձան տուն:

Հոկտեմբերին:

Արևն խւր ոյժը կորցրած՝ Երկնքումը ամպի քուլէքն
 Ամպերի տակ ծածկուեցաւ, Անձրեաներ են պատրաստում.
 Սաստիկ քամին ողջ ծառերի Անտառը խւր տերեւներով՝
 Տերեւները վեր ածաւ: Առուն տխուր քչքչում:
 Շատ թռչուններ և թիթեռներ ինչն՞ դաշտերի սողուններ
 Անյայտացան դաշտերից. եւ վայրենի թռչուններ
 Ծառը չունի կանաչ տերեւ, Շտապում են իրանց համար
 Նա զըկում է խւր դարդից: Մի ապահով սեղ զանել:

* * *

Այլք և բլթը դեմքի մասերն են, իսկ աղդրը և
 սրունքը . . . Դաստակը և արմունկը ձեռքի մասերն են,
 իսկ կուրծքը և փորը . . . Գլուխը և պարանոցը մարմնու
 մասերն են, իսկ սպիտակոցը և ծիածանը . . . Բիրը և
 արտեանունքը աչքի մասերն են, իսկ ատամները և լեզուն
 . . . Մարտը և ապրիլը զարնանային ամիսներ են, իսկ
 տեպտեմբերը և հոկտեմբերը . . . Յունիսը և յուլիսը ա-
 մարային ամիսներ են, իսկ յունվարը և վետրվարը . . .
 Գայլը և արջը զազաններ են, իսկ ծառը և խոտը . . .
 Սունկը և ծաղիկը բոյսեր են, իսկ աղը և երկաթը . . .
 Սեղանը և պահարանը . . . Արօրը և եղանը . . . Կաթը
 և ջուրը . . . Գրիչը և մատիտը . . . Կիւրակէն և եր-
 կուշարթի՛ն . . . Գարունը և ձմեռը . . .

Կիւրակնամուտ:

Իրիկնաժամի զանգակը տունն,
 Բարեպաշտ մարդկանց ժամ հրաւիրեցին.
 Վաղը կիւրակի է, Աստուծու օրն է.
 Վերջացրէք զործերդ, հանդստեան ժամն է:
 Լսեց զիւղացին զաշառմն այս ձայնը,
 Գէպի տուն քշեց եզն ու գութանը:
 Գիւղական փոքրիկ պարզ եկեղեցին
 Լցուած մարդիկը տղօթում էին.
 Քրտնքի գնով զնա՞ծ մամերը
 Սուրբերի առաջ մեղմ վառվում էին:

* *

Մանգաղով վեր են տալիս, իսկ դերանդիով հնձում
 են: Կայնով սղոցում են, իսկ սղոցով կտրում են: Դանա-
 կով կարում են, իսկ ասեղով մորթում են: Թիակով կալ-
 սում են, իսկ կամնով քերում են: Աչքով լսում են, իսկ
 ախանջով տեսնում են: Լեզուով ծաշակում են, իսկ քթով
 հոտոտում են: Բահով հերկում են, իսկ արօրով քան-
 ղում են: Գրչով գրում են, իսկ գրքով կարդում են: Կոլը
 և ձին մասկեր կենդանիներ են, իսկ կատուն և շունը խո-
 տակեր: Հաւը և բաղը ընտանի թռչուններ են, իսկ ար-
 ծիւր և ցինը—վայրենի: Գիրքը և մատիտը խաղալիք են,
 իսկ գնդակը և բզզանը—դասական առարկաներ:

Ասպէս է:

Վախկոտ Յովհանէսը:

Յովհանէսի մայրը տաշտումը խաշ հունցեց և զը-

րեց վառարանի մօտ, որ քացախի, իսկ ինքը գնաց հարեանի տուն:

Յովհաննէսը մթնով տուն դարձաւ, կանչեց, ձայն տուեց—մարդ չ'կայ: Յետոյ նա ուզեց կրակ վառել, բայց երբ վառարանին մօտեցաւ, մի պճպրճոցի ձայն լսեց: «Երևի քաջք է, մտածեց Յովհաննէսը, և վախից սկսեց զողողալ, վայր զցեց ձեռքից լուցկին և սկսեց փախչել: Հակառակի պէս կրակախառնիչը ոտովն ընկաւ և նորա ծայրը ձակատին զխպաւ: «Վայ, Աստուած, վայ, օգնեցէք, օգնեցէք» գոռաց Յովհաննէսը և կամենում էր դուրս փախչել տանիցը. բայց դուրս վազելիս արխի ծուպը (թեղ) զրան տակովն ևզաւ և Յովհաննէսը փռուեցաւ շեմքի վերայ ու ողբալի ձայնով գոռում էր. «Վայ, Աստուած, վայ, օգնեցէք, աղափեցէք. քաջքը բռնել է ինձ:»

Այս գորգոռօցի ձայնը լսեցին հարեանները, եկան, բարձրացրին կիսակենդան Հովհաննէսին, բայց երբ իմացան, թէ բանն ինչու՞ն է, սկսեցին նորա վերայ ծիծաղել: Յետոյ շատ երկար ժամանակ անմեղք բարկացնում էին Յովհաննէսին և ասում, թէ նա ինչպէս վախեցաւ փախչելի խմորից, անկիւնում դրած կրակախառնիչից և իւր արխի ծուպերից:

ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆ.

Որդին.

Հայրիկ, խնդրում եմ,

Տուն չէ յետ գառնում:

Ասա ինձ տեսնեմ,

Հայրը.

Ինչի՞ ամեն օր
Գէորդ և զբայրս
Վաղ է վեր կենում,
Եւ ո՞ր է գնում.
Ինչի՞ մինչև ձաշ

Ի՞մ հոգիս, և զբայրդ
Ամեն առաւօտ
Վաղ ու ոտովն արան
է միշտ շտապում,
Եւ մինչև ձաշը

Այն սեղ է մտում: Խեղք մարդ լինեն:

Այնտեղ են գնում

Եւ միւս մանուկները—

Նորա ընկերները.

Նորանք գնում են,

Որ ուտում առնեն

Եւ յետոյ բարի,

Մարդիկ՝ Հասակներին և պարապմունքներին նայելով:

Մանուկ. Պատանի. Վաճառական. Արհեստաւոր. Զօրական. Քահանայ. Աստիճանաւոր. Պարտիզպան. Մուրացիկ . . .

Աղքատն ունի հաց ու պաներ, գիշերը քունը չի տանիլ:— Աղքատ ու հպարտ:— Դարբնին դանակ չի լինիլ, ջուլհակին պատան:— Երեսին ասին՝ ինչի՞ ես լալիս, ասաց՝ խօսքս անց ա կենում, էնդուր:

Աքաղաղը և կատուն:

Կատուն ու աքաղաղը բարեկամացան և շատ սիրում էին միմեանց: Կատուն ամենայն օր գնում էր անտառը որս անելու, իսկ աքաղաղին պատուիրում էր, որ տանը նստի, դռները չ'բաց անի և լուսամուտից դուրս չ'նայի, եթէ ոչ՝ գող աղուէսը կը գայ, նորան կը տանի: Կատուն խրատեց և գնաց: Նորա գնալուց յետոյ մօտեցաւ աղուէսը և մտածեց երգելով խաբել ու դուրս կանչել աքաղաղին: Աղուէսը սկսեց երգել.

ԾճՆԳՐՈՒՂՈՒ, իմ աքլոր, Միրուբդ մետաքսից հիւսած,
 Ոսկեփետուր թագաւոր, Լուսամուտից դուրս նայի՛ր
 Գլուխդ իւղով օծած, իմ բերած կուտն վայելի՛ր:

Աքաղաղը կամեցաւ տեսնել, թէ ով է այս քաղցր
 երգիչը, բայց լուսամուտից գլուխը հանեց թէ չէ, աղու-
 էսը վերայ թըռաւ, բռնեց խեղճին ու տարաւ: Աքաղաղն
 սկսեց գոչել.

Վայ, աղուէսն ինձ տարաւ

Դէպի մութ անտառները,

Դէպի բարձր սարերը

Ու անձանօթ կողմերը:

Կատու եղբայր, շուտ հասի՛ր,

Ինձ սորանից ազատի՛ր:

Կատուն լսեց աքաղաղի ձայնը, վազեց, աղուէսին
 հասաւ, իւր ընկերին ազատեց ու տուն դարձրեց: Մտիկ
 տուր, եղբայր, ասաց կատուն, վաղը ես աւելի հեռու պէտքէ
 գնամ. աղուէսին չ'լսես, թէ չէ նա քեզ այնպէս կուտէ,
 որ ոսկորդ էլ չի մնայ:—Կատուն թողեց, հեռացաւ: Ա-
 ղուէսն էլի մօտ վազեց, իւր սիրուն երգն սկսեց.

ԾճՆԳՐՈՒՂՈՒ, իմ աքլոր, Լուսամուտից դուրս նայի՛ր,
 Ոսկեփետուր թագաւոր, Քեզ համար բերած կուտը,
 Գլուխդ իւղով օծած, Ցորենի լըբը հատիկը
 Միրուբդ մետաքսից հիւսած շանգիտ կե՛ր ու վայելի՛ր:

Շատ ղիմացաւ աքաղաղը և դուրս չ'նայեց, թէ և
 ցանկանում էր տեսնել, թէ ինչպիսի հատիկներ ունի
 աղուէսը: Աղուէսը տեսաւ, որ աքաղաղը դուրս չէ նայում,
 սկսեց նորից երգել.

Տես, մարդիկ են անց կենում,

Բռնով ցորեն են ցրվում:

Ոչոք չը կայ՝ հաւաքէ,

Ուտէ փորը կշտայնէ:

Աքաղաղն էլ չ'կարողացաւ համբերել. նա անպատ-
 ծառ կամեցաւ տեսնել, թէ ինչ մարդիկ են անց կենում
 և ինչպիսի ցորեն են ցրվում:—Դուրս նայեց: Աղուէսը
 վրայ թռաւ, բռնեց նորան ու տարաւ: Աքաղաղը նորից
 սկսեց գոչալ.

Վայ, աղուէսն ինձի տարաւ

Դէպի մութ անտառները,

Դէպի բարձր սարերը

Ու անձանօթ կողմերը:

Կատու եղբայր, շուտ հասի՛ր,

Ինձ սորանից ազատի՛ր:

Կատուն հեռու էր. նա հազիւ լսեց աքաղաղի ձայնը,
 բայց էլի վազեց, աղուէսին հասաւ, եղբօրն ազատեց ու
 տուն դարձրեց: «Նայի՛ր, սի՛րելիս, էգուց ես աւելի հեռու
 պէտքէ գնամ. աղուէսին չ'լսես, լուսամուտից դուրս չ'նայես
 թէ չէ կորած ես:

Կատուն թողեց, հեռացաւ: Աղուէսն էլի մօտ վա-
 ճեց, իւր սիրուն երգն սկսեց.

Աքլոր եղբայր, դուրս նայի՛ր,

Քո չորս կողմը մտիկ տուր,

Ինչպէս Մարկոսի տանը

Ու բախութիւն է լինում.

Ինչպէս սիրուն սահնակներ

Իրանք իրանց են սահում:

Աքաղաղը կամենում էր գոնէ աչքի տակով նայել
 և տեսնել. թէ ինչպէս են սահնակները իրանք իրանց սա-
 հում. բայց մտածեց. «Ո՛չ, դուրս չեմ նայիլ. աղուէսը

կերթայ, յետոյ կը նայեմ: Աղուէսը կամենում էր նորից
երգել իւր երգը, բայց աքաղաղն ասաց. ոչ, աղուէս, էլ
չես նարիլ ինձ—էլ դուրս չեմ նայիլ:— Ի՞նչ անեմ, թէ
չես նայիլ, պատասխանեց աղուէսը— կամենում ես նայիլ, չես
կամենում, մի նայիլ: Մնաս բարով. ես տուն պէտք է գնամ:

Փոքր ինչ հեռացաւ աղուէսը և մի անկիւնում թաք-
կացաւ: Աքաղաղն էլ նորա ձայնը չէր լսում, ուստի կնա
մեցաւ դուրս նայիլ, թէ արդեօք իսկապէս գնաց աղու-
էսը: Բայց դուրս նայից թէ չէ, աղուէսը վրայ թուաւ, բըռ-
նեց նորան ու տարաւ: Շատ գոռաց— դռնեց աքաղաղը,
բայց կատուն չ'սեց նորան. նա արդէն շատ հեռու էր:

Գ ու շ ա կ ի' ր:

Ծեր Օհանը դուրս եկաւ դաշտը. շարժում էր իւր
թևերը և միշտ նորանցից թռչուններ էր դուրս թողնում.
Նա շարժեց չ ո Ր ս ա ն գ ա մ և դուրս արձակեց ընդա-
մենը տ ա ս ն ե Ր կ ու թռչուն: Երբ թռան գնացին ա ո ա
Ջ ի ն ե Ր ե ք ը, ցուրան սկսեց, գետերը սառան, մարդիկ
մրսեցան: Երբ թռան ե Ր կ Ր ո Ր դ ե Ր ե ք ը, ձիւնը հա-
լուեցաւ, խոտը կանաչեց, գետերը մեծացան, ծառերը ծաղ-
կեցին:— Երբ դուրս թռան մ ի լ ս ե Ր ե ք ը, եղանակը տա-
քացու, շոգերն սկսեցին, արտերն ու պտուղները հասան:
Երբ դուրս թռան մ ն ա ց ա ծ ե Ր ե ք ը, փչեց սառը քա-
մին, սկսեցին անձրևներ և մառախուղներ: Ծերունու թռ-
չունները հասարակ չէին. նորանցից ամեն մէկը ունէր չորս
թև, իւրաքանչիւր թևի վերայ եօթը փետուր, իսկ փե-
տուրներն մի կողմը սև էր, միւսը սպիտակ: Ամեն մէկ թռու-
չունը իւրաքանչիւր թև և ամեն փետուր իւր անունն
չունէր:

*
*
*

Ի՞նչ է լինում դարնանը՝ օղի մէջ, գետերում, դաշ-
տերում, անտառներում:

Ի՞նչ է լինում ամառը՝ օղի մէջ, գետերում, դաշ-
տերում, անտառներում:

Ի՞նչ է լինում աշնանը . . .

Ի՞նչ է լինում ձմեռը . . .

Գ Ի Ի Ղ Ա Յ Ի Ն Ե Ի Ա Ր Ջ Ղ:

1. Կ Ա Ր Տ Ո Փ Ի Լ:

Գիւղացին և արջը բարեկամացան և միասին խոր-
հուրդ արին, որ կարտոփիլ ցանեն գիւղացին ասաց. «Ա՛րջ
բարեկամ, արմատն ինձ, դու իսը քեզ:» Արջը համաձայ-
նուեցաւ: Շատ լաւ կարտոփիլ դուրս եկաւ: Գիւղացին վեր
առաւ արմատի կարտոփիլահատերը, իսկ վերևի չոփերը
տուեց արջին: Արջը շատ էլ փնթփրնթաց, բայց ի՞նչ կա-
րող էր անել:

2. Յ Ո Ր Ե Ն:

Միւս տարի գիւղացին նորից ասաց արջին. Ա՛րջ
եղբայր, արի՛ էլ լ միասին ցանք անենք:»

— Արի ցանենք, պատասխանեց արջը, միայն այս տա-
րի ես արմատը կը վեր առնեմ, իսկ դու վերևի մասը:

Գիւղացին համաձայնուեցաւ, բայց այս անգամ
կարտոփիլ փոխանակ ցորեն ցանեց: Շատ առատ ցորեն
դուրս եկաւ: Գիւղացին վեր առաւ հասկերը, իսկ արջին
մնաց արմատները:

Մայր. լեզ. ա. տ. ն. 8—Ղ.

* *

Ի՞նչ բոյսեր զիտէք, որոնց արմատն ենք ուտում: Ի՞նչ բոյսեր զիտէք, որոնց վերին մասն ենք ուտում:

ԽՈՐԱՄԱՆԿ ԱՂՈՒԻՍԻ ՄԱՍԻՆ:

I. Գիւղացու վիշտը:

Գիւղացին իւր ցաւերը գանգատուեցաւ որսորդին, որ աղուէսը գողացել է նորա հաւանոցից երկու հաւ և մի բադ, որ նա ամենեւին չէ վախենում շանից, որը բազումը կապած՝ ամբողջ զիշեր հաջում է, իսկ եթէ թափարդ է սարքում և վերան էլ փափուկ մնի կտոր է դնում, առաւօտը տեսնում է, որ խորամանկ կենդանին պտոյտ է արել թափարդի չորս կողմով, իսկ մսին ձեռք էլ չէ կամեցել տալ: Որսորդը ականջ դրեց գիւղացու գանգատին և ասաց. լսւ, այժմ մենք կը տեսնենք, թէ մեզանից ով աւելի խորամանկ է:

2. Որսորդի զիտաւորութիւնը:

Ամբողջ օրը որսորդը, հրացանն ուսին, շունը յետեից, մանէր գալիս աղուէսի հետքերով, որ պարզ երեւում էր ձիւնի վերայ, և կամենում էր իմանալ, թէ որտեղից է գալիս նա բազը: Յերեկը այդ խարդախը քնում է իւր խոր որջի մէջ, ոչինչ չէ իմանում — ահա այդ ժամանակ պէտք է բանը սարքել: Որսորդը նորա ճանապարհի վերայ մի փոս փորեց, փոսի երեսը ծածկեց տախտակներով, վերան հող ածեց, իսկ հողն երեսից — ձիւն: Մի երկու քայլ հեռու՝ նա ձգեց սասուկած ձիւն մնի կտոր:

Երեկոյեան նա լեք հրացանով մտաւ իւր պատրաստած փոսի մէջ և այնպէս նստեց, որ ամեն բան տեսնէ և արձակելն էլ յարմար լինի — նստեց և սպասեց:

3. Աղուէսի զգուշութիւնը:

Մթնեց: Լուսինը դուրս եկաւ: Զգուշութեամբ, իւր շուրջը նայելով և ականջ դնելով դուրս սողաց աղուէսը իւր որջից, բարձրացրեց իւր ցռուկը և հոտ քաշեց. նա խիոյն զգաց ձիւն մնի հոտը, վազեց մեղմ ընթացքով դէպի այն տեղը և յանկարծ կանգնեց, ականջները սրեց. տեսաւ սատանան, որ այդ տեղ նոր ածուածք կայ, որ երեկ չկար: Այս ածուածքը, ինչպէս երևում է, նորան անհանգիստ էր անում և յարկադրում էր մտածել: Նա սկսեց հեռուից պտտել այդ ածուածքի շուրջը, հոտոտել, ականջ դնել, գետնից կպչել և հեռուից երկար նայել մսին, այնպէս որ մեր որսորդը ամենեւին չէր կարող արձակել նորա դէմ իւր հրացանը. հեռու էր:

4. Ով ում խաբեց:

Մտածեց, մտածեց աղուէսը — և յանկարծ ամենայն արագութեամբ վազեց անցաւ ածուածքի և մնի միջով: Որսորդն զգուշացաւ, հրացանը չարձակեց: Նա հասկացաւ, որ խորամանկ կենդանին փորձ է փորձում, թէ արդեօք ոչոք չկայ նստած ածուածքի յետեւը, և եթէ նա արձակէր հրացանը, կարող էր սխալուիլ և նորան էլ աչքով, երազով չէր տեսնիլ: Այս փորձից յետոյ աղուէսը միամտուեցաւ. ածուածքը նորան էլ չէր վախեցնում. համարձակ քայլերով մօտենում է նա մնին և ուտում է ամեն

նայն բաւականութեամբ: Այդ ժամանակ որսորդը իւր
թագկացած տեղից զգուշութեամբ նշան է դնում, որ
չ'սխալուի և բըրմեարձակում է հրացանը: Աղուէսը գլխա-
զոր է գալիս ու սատկում:

ՀԱԻԸ ԵՒ ԲԱԴԻ ՎԱՌԻԿԸ:

1. Պառաւր հաւանոցում:

Առաւօտը շատ վաղ՝ պառաւր գնաց հաւանոցը մի
կիթոց ձեռքին: Կիթոցի մէջ խոտ էր ածած, իսկ խոտի վի-
րայ դարսած էր տասներեք հատ ձու: Պառաւր դրեց կիթոցը
մի տաք տեղ և նորա վերայ թուխս նստացրեց մի գան-
գրաւոր հաւ: Հաւանոցը մութն էր, և պառաւր չկարո-
ղացաւ նկատել, որ ձուերից մինը քիչ փոքր էր միւսնե-
րից և ոչ թէ սպիտակ, այլ կանաչաւուն:

2. Ինչ դուրս եկաւ ձուերից:

Հաւը ճշտութեամբ նստեց ձուերի վերայ. միայն վեր
էր կենում կուտ ուտելու և ջուր խմելու և նորից վա-
զում էր իւր տեղը: Անցկացաւ երեք շաբաթ, և սկսեցին
ձուերի միջեց դուրս գալ վառիկներ. ձագը ներսից կտու-
ցով խփում էր ձուի կեղևին, կտորում էր նորան, դուրս
էր սողում և իսկոյն վազում էր ճիճուններ որոնելու: Կա-
նաչաւուն ձուից ամենից ուշ ձագ դուրս եկաւ և դուրս
եկածն էլ ամենեւին նման չէր միւսներին: Նա կոլոր էր,
աւելի բրդոտ գեղին, ոտները կարճ—կարճ, քիթը լայն,
մանգալիս էլ օրորվում էր, այս ու այն կողմն էր ընկնում:
Տեսնում է հաւը, որ այս ձագը բոլորովին ուրիշ տեսակ

բան է, բայց էլի պահպանում ու կերակրում է նորան,
ինչպէս միւսներին—հէնց որ տեսնում է ցինը, սկսում է
իւր թևերի տակ ժողովել ինչպէս բոլոր վառիկներին, այն-
պէս էլ սորան:

3. Ո՛ր կորաւ այդ վառիկը:

Վառիկները մեծացան: Հաւը նորանց տարաւ լճի
ափը, ուր շատ ճիճուններ կար և հողն էլ աւելի փա-
փուկ էր քջուջ անելու համար: Հէնց որ կարճաւոտ վա-
ռիկը տեսաւ ջուրը, իսկոյն ընկաւ նորա մէջ: Հաւն սկսեց
կրկրչալ, թևերը թափահարել, դէպի ջուրը վազել. միւս
վառիկները նմանապէս շփոթուեցան, վազվողեցան, ծվծր-
վացին. փոքրիկներից մինը երկիւղեց թռաւ, կանգնեց մի
քարի վերայ և առաջին անգամ երգեց՝ ծո՛ւ—դրո՛ւ—դրո՛ւ:
Բոլոր ձագերը շփոթուեցան. իսկ կարճաւոտ ձագը հան-
դարաւ լողում էր ջրի երեսին, ոչինչ բանից չէր վախենում
և ջուրը ճեղքում էր իւր թաղանթապատ թաթիկներով:
Հաւի կրկնոցի վերայ դուրս վազեց պառաւր: Հէնց որ տե-
սաւ նա, թէ ինչ է պատահում, իսկոյն բացականչեց. Ա՛խ,
ինչպէս սխալուել եմ. մթնումը չեմ կարողացել նկատել,
որ հաւի տակ բաղի ձու եմ դնում: Այս ասելուց յե-
տոյ, նա հազիւ կարողացաւ դէպի տուն քշել թուխսը:

ՕՁԸ ԱՌԱՋ ՏԱՔԱՑՆՈՂԻՆ ԿԸԿԾԻ:

Գիւղացին տեսաւ մի օձը, որ ցրտից սառել էր, վեր
կալաւ, դրեց ծոցումը և տաքացրեց: Օձը տաքացաւ թէ չէ,
զբուխը հանեց, յարձակուեցաւ գիւղացու վերայ և կա-
մենում էր կծել նորան: Գիւղացին ասաց. «Ա՛յ օձ, ես քեզ

տաքացրի, մեռնելուց ազատեցի, որ ինձ կծեա: Օձը պատասխան տուեց. «Աստուած մեզ միայն կծելու շնորք է տուել. մենք աւելի պէտք է մարդկանց կծենք, եթէ նորանք մեզ ազատած էլ լինին, որովհետեւ մարդու պէս ապերախտ արարած չ'կայ աշխարհումս:» Գիւղացին ասաց. «Ա՛յ օձ, արի՛ ինձ մի՛ կծիր, քո ձերքովդ իմ դատաստանս մի՛ կտրիր, թո՛ղ կանչենք երեք դատաւոր և նորանք՝ մեր դադաստանն անեն:» Օձը համաձայնեցաւ. կանչեցին մի պառաւ ձի: Ձին ասաց. «Մարդը ամենից ապերախտն է աշխարհիս երեսին. ես նորան քանի քանի տարի է ծառայում եմ, նորա կեանքը պատերազմների մէջ ազատել եմ, նորան մինչև այսօր շալակած ման եմ ածել և հիմայ, որ ծերացել եմ, էլ երեսիս չէ մտիկ տալիս և կամենում է ինձ մորթել տալ, որ կաշիս ծախէ:»

Յետոյ կանչեցին մէկ ծեր գոմէշ: Գոմէշն ասաց. «Մարդու պէս ապերախտ արարած չեմ տեսել աշխարհումս:—Քանի որ ես փոքր էի և ուժեղ, նա ինձ լծեց իւր սայլում, արօրում, ցաքանում և ամեն կերպով ծառայեցրեց ինձ. հիմա՛ երբ մի փոքր ծերացել եմ, կամենում է ինձ մորթել, իմ միտն ուտել և կաշուիցս իւր համար տէխներ շինել:»

Գիւղացու բանը վատ էր: Մի դատաւորն էր մնացել: Կանչեցին աղուէսին: Աղուէսը՝ տեսնելով թէ բանն ինչ տեղն է հասել՝ փսփսաց գիւղացու ախանջումը. «Եթէ ինձ մի չաղ հաւ կըխոտանաս քո հաւարունից, ես քեզ կ'ազատեմ»: Մարդը գլխով արեց: Աղուէսն այսպէս սկսեց խօսել. «Օձ եղբայր, ես ամենից առաջ շատ եմ զարմանում, թէ ի՞նչպէս ես դու տեղաւորում այս ծակի մէջ. չէ, ես չեմ հաւատում, այս քո բունը չպէտք է լինի, խնդրեմ մի փորձի համար ներս սողած սորա մէջ, քտեսնեմ»: Օձը ներս

սողաց բնի մէջ: Խորամանկ աղուէսը նորա բնի բերանը մէկ քարով ծածկեց և խեղճ գիւղացուն օձից ազատեց:

Միւս օրը՝ առաւօտեան գնաց աղուէսը գիւղացու տուն հաւն ստանալու: Գիւղացին քնած էր: Նորա ծառաները սաստիկ թափեցին խեղճ աղուէսին և ճանապարհ գցեցին: Այն ժամանակ աղուէսը՝ թափտալով իւր պոչը՝ ասաց. «Ճշմարիտ որ մարդը շատ ապերախտ է եղել:»

ՔԱՋԱԳՈՐԾ ԿԻՍԼԱՆՁԸ

Պառաւի որդիքը:

Մի պառաւ ունենում է երեք տղայ, ողորմից փոքրը կիսլանջ է լինում: Նորանք սպրում են խեղճ, աղքատիկ: Մի օր պառաւն ասում է իւր որդեցը, որ գնան ուրիշ աշխարհներ, աշխատանք անեն: Երկու մեծ եղբայրները դուրս են գալիս, գնում են և փոքր եղբորը չեն թողում, որ իրանց հետ գնայ. ծիծաղում են նորա վերաց և ասում են, թէ դու ի՞նչ բան ես, որ ուզում ես մեզ հետ գալ: Խեղճ կիսլանջը մնում է տանը, իսկ եղբայրներըն ուրիշ ուրիշ ճանապարհով գնում են:

Մեծ եղբոր արկածները:

Գնում է գնում մեծ եղբայրը և պատահում է մէկ հովուի:

«Բարի լոյս, հո՞վիւ եղբայր:»

— Աստուծոյ բարին, օ՛տար եղբայր: Օ՛տար եղբայր, ո՛ւր ես գնում:

«Գնում եմ այս ինչ վիշապին սպանեմ և նորա գանձը առնեմ:» Այս որ լսում է հովուը, սկսում է երգել.

Ահա՛ մի մահկանացու իւր գլխից ձեռք վերառած,

Դատարկ յոյսերից խաբուած, Իմ երկու սև այծերը,
 Կամենում է զոհ լինել Մինի վերայ կընտանմ,
 Մեծ վիշապին մարդակեր: Կըպըտըտեմ ողջ հօտը.
 Արի, եղբայր, մի' անիր, Եթէ դու այդ միջոցում
 Փորձուած հովուիս ականջ Կարացիր բոլորն ուտել,
 Ղիբ:

Ես քեզ համար կը կթեմ Կարող ես նորան յաղթել:
 Եւ կթեց հովուն իւր երկու սև այծերը կաթ-
 նով լցրեց մի մեծ կովիկիթ, բրդեց ու դրեց մեր ճանա-
 պարհորդի առաջ և ինքը հեծաւ սև այծն ու սկսեց պը-
 տըտել ամբողջ հօտի զլետով: Պըտըտեց — և երբ եկաւ ճա-
 նապարհորդի մօտ, տեսաւ, որ դեռ կէսն էլ չէ կերել:
 Քարի հովիւը նորից սկսեց երգել.

Արի, եղբայր, մի' անիր,

Փորձուած հովուիս ականջ Ղիբ,

Յետ դան, գլուխդ ազատիր:

Ականջ չ'արեց մեր ճանապարհորդը լսեղձ հովուի
 խօսքին և սկսեց առաջ գնալ: Գնաց, գնաց, շատն ու
 քիչն Աստուած գիտէ, և տեսաւ մի ուղտապան:

«Քարի աջողում:»

— Աստուծոյ բարին: Օտար եղբայր, ուր ես գնում:

«Գնում եմ այս ինչ վիշապին սպանեմ և նորա
 գանձն առնեմ:»

Ուղտապանն այս որ ընեց, սկսեց երգել իւր սովո-
 րական երգը.

Ահա մի մահկանացու Արի, եղբայր, մի' անիր,
 իւր գլխից ձեռք վերառած, Ուղտապանիս ականջ Ղիբ,
 Դատարկ յոյսերից խաբուած, Իմ ուղտերիցս մինը
 Կամենում է զոհ լինել Կրկանգնացնեմ այս տեղ,
 Մեծ վիշապին մարդակեր: Եթէ նորան փչելով

Վեր տեղեցը կըշարժես, Ապա ես չեմ կասկածում,
 Որ վիշապին կը յաղթես:

Ասաց ու կանգնեցրեց իւր ուղտերից մինը: Մեր ճա-
 նապարհորդը փչեց-փչեց, բայց ուղտը տեղեցն էլ չ'շար-
 ժուեցաւ: Այն ժամանակ ազնիւ ուղտապանը նորից սկսեց
 իւր երգը.

Արի, եղբայր, մի' անիր,

Ուղտապանիս ականջ Ղիբ,

Յետ դան, գլուխդ ազատիր:

Միճաղեցաւ մեր ճանապարհորդը բարի ուղտապա-
 նի վերայ և սկսեց առաջ գնալ: Գնաց ու հասաւ վիշա-
 պի տունը: Գրան ձեղքից մտիկ արեց, տեսաւ, որ վիշա-
 պը կրակի առաջ նստած, կերակուր է եփում իրան հա-
 մար: Պառաւի տղան ասաց.

Վիշապ եղբայր, դուրս արի, Հարստութիւն, մեծ գանձեր.
 Միմեանց հետ կռիւ անենք: Եկել եմ քեզ սպանեմ,
 Լսել եմ, որ փող ունիս, Եւ ստանամ այդ փողերն:

Ուրախացաւ վիշապը, որ մի ծառայ իւր ոտովն ե-
 կել է իւր դուռը և ներսից պատասխան տուեց.

«Օտար եղբայր, քո ձայնից Աղաչում եմ, ինձ խղձա՛,
 Իմ սիրտս կտրատվում է, Մի' սպանիր չարաչար.
 Բոլոր մարմինս երկիւղեց, Մտիր, իմ բոլոր տունս
 Ոտն ու ձեռս դողում է: Քեզ մատաղ է, վերառ, տար:

Խաբուեցաւ մեր ճանապարհորդը և միամիտ մտաւ
 վիշապի սենեակը: Վիշապը բռնեց իւր հիւրին և գցեց
 ներքնատան մէջ:

Միջնակ եղբօր վիճակը:

Միւս օրը վիշապը ընեց, որ մի ուրիշ մարդ թա-
 կում է իւր դուռը և ասում է.

«Վիշապ եղբայր, դուրս արի, Հարստութիւն, մեծ դանձեր,
Միմեանց հետ կռիւ անենք, Եկել եմ քեզ սպանեմ,
Լսել եմ, որ փող ունիս: Եւ ստանամ այդ փողերն»: »

Վիշապը զարմացաւ, որ այսպէս շուտ շուտ են հիւր
գալիս իւր մօտ մարդիկ և ներսից պատասխանեց.

«Օտար եղբայր, քո ձայնից Աղաչում եմ, ինձ խղճած,
Իմ սիրտս կտրատվում է, Մի՛ սպանիր չարաչար.
Բոլոր մարմինս երկիւղեց, Մտի՛ր, իմ բոլոր տունս
Ոտն ու ձեռքս դողում է: Քեզ մատաղ է, վերառ, տա՛ր:

Ուրախացաւ մեր անձանիթը և հպարտ հպարտ ներս
մտաւ: Վիշապն ուղարկեց նորան իւր եղբօր մօտ:

Վիսլանջի քաջագործութիւնը:

Անցկացաւ մի փոքր ժամանակ: Մեր հովուի մօտ ե-
կաւ մի մարդ, մի զարմանալի Վիսլանջ մարդ և հարցրեց,
Թէ այս տեղով երկու եղբայր չեն անցկացել: Հովուը պատ-
մեց, որ երկու մարդ, իւր խրատին՝ չ'լսելով, գնացին այժինչ
վիշապին սպանելու, և աւելացրեց՝ Թէ հիմայ նորանք վի-
շապին զոհ կ'լինին դարձած: Կէս մէջքանի, մի կռնանի
մարդը պատասխանեց. «Նորանք իմ եղբայրներս են և ես
գնում եմ նորանց վրէժն առնելու:» Բարի հովուը ժրպ-
տաց և երգեց.

Եղբայրներդ ջուխտ ձեռքով, ես քեզ համար կը կլթեմ
Լայն թիկունքով, հաստ վզով, իմ երկու սև այծերը,
Ի՛նչ շահուեցան նորանից, Մինի վերայ կընստեմ,
Թէ դու, Վիսլանջ, ինչ շահուիս: Կը պըտըտեմ ողջ հօտը.
Արի՛, եղբայր, մի՛ անիր, Եթէ դու այն միջոցում
Փորձուած հովուիս ականջ Կարացիր բողբոն ուտել,
Դէ՛ր. Ապա ես չեմ կասկածում,

Կարող ես նորան յաղթել:

Եւ կլթեց հովուն իւր երկու սև այծերը, կաթնով
լորեց մի մեծ կովկիթ, բրդեց ու դրեց մեր Վիսլանջի
առաջ. իսկ ինքը հեծաւ սև այծն ու սկսեց պըտըտել ամ-
բողջ հօտի գլխովը. բայց երբ որ հասաւ մեր Վիսլանջին,
տեսաւ որ նա կերիւ պրծել է ու կովկիթը կլեկում է:
Հովուը զարմացաւ և սկսեց երգել.

Քսան տարի հովիւ եմ, Ողջ կեանքումս չեմ տեսել:
Շատ մարդիկ եմ ես տեսել, Գնա՛, եղբայր, համարձակ,
Շատ մարդիկ հէնց այս փորձով Աստուած քեզ հետ, կարողես
Ես ճանապարհ եմ գրել. Չար վիշապին սպանել,
Բայց այսպիսի մի զարմանք Փողն ու գանձը վերառնել:

Առաջ գնաց մեր Վիսլանջը և պատահեցաւ ուղտա-
պանին: «Բարի աջողում. ուղտապան եղբայր, այս ճանա-
պարհով երկու օտար մարդ չե՞ն անցկացել:»

— Աստուծոյ բարին: Հա՛, այս ճանապարհով անց-
կացան եկու մարդ: Նորանք ջոկ ջոկ էին և գնում էին
այս ինչ վիշապին սպանելու: Խեղճ եր:

Վիսլանջն ասաց. «Նորանք իմ եղբայրներս էին և ես
գնում եմ նորանց վրէժն առնելու: Բարի ուղտապանը՝ ժրպ-
տաց և երգեց.

Եղբայրներդ ջուխտ ձեռքով, իմ ուղտերից ես մինը
Լայն թիկունքով, հաստ վզով, Հրկանգնեցնեմ այստեղ.
Ի՛նչ շահուեցան նորանից, Եթէ նորան փչելով
Թէ դու, Վիսլանջ, ինչ շահուիս: Իւր աւելցը կը շարժես,
Արի՛, եղբայր, մի՛ անիր, Ապա ես չեմ կասկածում,
Ուղտապանիս ականջ դիր. Որ վիշապին կը յաղթես:

Ասաց ու մի մեծ ուղտ բերեց, կանգնեցրեց մեր Վիս-
լանջի առաջ: Վիսլանջն այնպէս փչեց ուղտին, որ նա
հինգ զազ յետ ու յետ գնաց ու—թրը՛խկ—վայր ընկաւ:
Ուղտապանը զարմացաւ և սկսեց երգել.

Շատ տարի է ուղտապան, ես ճանապարհ եմ գցել,
Շատ մարդիկ եմ ես տեսել, Բայց այսպիսի մի զարմանք
Շատ մարդիկ հէնց այս փորձով Ողջ կեանքումս չեմ տեսել:

Գնա՛, եղբայր, համարձակ,
Աստուած քեզ հետ. կարողես
Չար վիշապին սպանել,
Փողն ու գանձը վեր առնել:

Գնաց մեր Կիսլանջ բարեկամը, հասաւ վիշապի
տունը, դուռը ծեծեց և ասաց.

Վի՛շապ եղբայր, թէ քաջ ես ես եկել եմ հաստ վզիդ
Դո՛ւրս արի, կռիւ անենք, Երակները կտրատել
Բաց ու արձակ սրահում եւ հաստ կոկորդրդ կտրելով,
Միմեանց զօրութիւն փորձենք, Եղբայրներս ազատել:

Վիշապը զարմացաւ այս յանդուգն խօսքերի վերայ
և ուզեց Կիսլանջին էլ խաբելով ներս հրաւիրել, ուստի
սկսեց եզել.

«Օ՛տար եղբայր, քո ձայնից Աղաչում եմ, ինձ խղձա՛,
Իմ սիրտս կտրատվում է: Մի՛ սպանիր չարաչար,
Բոլոր մարմինս երկիւղեց, Մտի՛ր, իմ բոլոր տունս
Ոտն ու ձեռս դողում է, Քեզ մատաղ է, վե՛րառ, տար:

Չխաբուեցաւ խելօք Կիսլանջը և նորից սկսեց եր-
գել. —

Զուր տեղն ես աշխատում, ինձ Կիսլանջ են անուանում.
Վա՛խկոտ վիշապ, ինձ խաբել. Եկել եմ քեզ սպանում:

Բարկացաւ վիշապը, կատաղեցաւ այս ծաղրալի ա-
նուան վերայ, դուրս վազեց զայրացած, որ յանդուգն
մարդու մեծ պատանն ականջը թողի: Բայց Կիսլանջը վա-
ղուց քաշուել էր պատի տակը: Վիշապը գլուխը դուրս
հանեց թէ չէ, քաջ Կիսլանջը իւր լղրանոց թուրը որ

վրայ չքերեց, նորա գլուխը երկու կտոր եղաւ: Սարի նը-
ման վիշապը վայր ընկաւ և սատկեցաւ:

Եղբայրների ապերախտութիւնը:

Կիսլանջը գնաց և իւր եղբայրներին ողջ ու առողջ
հանեց վիշապի բանտից: Բոլոր տունը պըրպըրեցին, ման-
եկան, և վերջապէս գանձը գտան: Բայց եղբայրների սիր-
տը փութուեցաւ: Նորանք նախանձուեցան, որ իրանց փոքր
եղբայրը այդ քաջութիւնն արաւ, այս պատճառով գցե-
ցին իրանց ազատողին հորի մէջ, վեր առան իրանց ոս-
կով լիբը պարկերը և ճանապարհ ընկան դէպի տուն:

Կիսլանջի բարեսրտութիւնը:

Այց Կիսլանջը հորի մէջը չըմեռաւ: Նա իւր եղունգ-
ներով ոտնատեղեր շինեց և շատ չարչարուելուց յետոյ,
դուրս եկաւ հորից, վեր առաւ իւր ոսկով լիբը պարկը և
ճանապարհ ընկաւ: Գնաց տեսաւ, որ իւր եղբայրներն ի-
րանց պարկերը վեր են դրել ծառի տակը և ստուերումը
քնել են: Կամաց կամաց մօտ գնաց, զգուշութեամբ վեր
առաւ պարկերը, տարաւ թափեց նորանց միջի ոսկին մի
նշանով տեղ, մէջները մանր խիճով լքցրեց և բերեց ի-
րանց առաջուայ տեղը դրեց ու ինքը թագկացաւ: Եղբայր-
ները վերկացան, վեր առան իրանց պարկերը և ճանա-
պարհ ընկան դէպի տուն: Կիսլանջն էլ գնում է նորանց
յետեւից. երբ որ մեր ապերախտները տուն հասան, դուռը
ծեծեցին և ասացին.

«Մայրիկ — մայրիկ, դուռը բաց. Նորա ոսկին պարկերով
Վիշապին սպանեցինք, Շալակած այստեղ բերինք:»

Պառաւր, ոսկու ձայնը որ լսեց, ուրախ ուրախ դուրս
վազեց, որդիերանցը համբուրեց, ապա շտապեց, մի թա-
բախ բերեց և ի՛նչ դարդակեց—[սի՛ճ: Եղբայրները փայտի
պէս սառած մնացին: Մին էլ տեսնես հերթիցը մի ձայն
եկաւ.

Մայրիկ—մայրիկ, դուռը բաց՝ շորի մէջը ձգեցին:
Վիշապին սպանեցի, Բայց Աստուած ինձ օգնական,
Նորա ձեռքից ես դորանց Այն խոր հորից աղատեց,
Ողջ ու առողջ փրկեցի. Դորանց պատիժն էլ տուեց.
Իսկ դորանք ինձ խաբեցին. Պարկերն [սի՛ճով Լքցրեց.
Ուղեով ինձ սպանել Միայն դորանց մայր, ներկը
Եւ տանից մի՛ դուրս անիր:՝

Մայրը համբուրեց իւր բարի Կիսլանջին և նորա
համար ձուածեղ արեց:

Թռչնակ:

Մ ա ն ու կ ն ե ր .

Սի՛րուն թռչնակ, բռնուեցար,
Ցանցից չես ազատուիլ.
Ոչինչ բանով աշխարհում
Քեզանից չենք բաժանուիլ:

Թ ո չ ն ա կ .

Ա՛խ, ձեր ի՛նչին եմ պէտք ես,
Սերելե մանուկներ,
Թողէ՛ք ինձ ազատ թռչեմ.
Բացէ՛ք ցանցիս դռներ:

Մ ա ն ու կ ն ե ր .

Չէ՛, չէ՛, թռչնակ, չենք թողնիլ.

Գու մեզ մօտ կրմնաս.
Մենք քեզ շաքրէ հաց կ'տանք,
Կ'ուտես, կ'ուրախանաս:

Թ ո չ ն ա կ .

Ա՛խ, շաքրէ հաց չեմ սիրում,
Քաղցրեղէն չեմ ուտում.
Թողէ՛ք, դաշտի մորեխներն,
Շաքրից լաւ եմ հաշվում:

Մ ա ն ու կ ն ե ր .

Այնտեղ դաշտում ձմեռը
Գուցէ ցրտից սատկես,
Իսկ մեզ մօտ ոսկուց շինած
Վանդակի մէջ կ'ապրես:

Թ ո չ ն ա կ .

Օ՛, մի՛ վախէք՝ ձմեռը
Տաք կողմեր կը թռչեմ.
Իսկ բռնուած դրախտն էլ
Ինձ բանտ կը համարեմ:

Մ ա ն ու կ ն ե ր .

Թռչնակ—թռչնակ, մենք ի՛նչպէս
Քեզ կը փաղաքշէինք.
Չէինք թողնիլ, որ տիրես,
Միշտ կ'ուրախացնէինք:

Թ ո չ ն ա կ .

Հաւատում եմ. բայց ձեր սէրն

Ինձ միշտ կ'իջևասեր,
Որովհետեւ զորանով
Աչքս յաւիտեան կ'փակուէր:

Մ ա ն ու կ ն ե ր .

Ճշմարիտ է, ո՛վ թռչուն,
Գերութեան չես տանիլ .
Աստուած քեզ հետ, դէ՛հ թռի՛ր,
Ազատ, ուրախ եղի՛ր:

Արագախօսութիւն. Միտք ճմբան ծերին, ծախ
ձուտի ճիտք ծուռ:

Հ Ր Ա Ի Է Ր :

Եկէք, բարեկամք, եկէք,
Արագ արագ վաղեցէք .
Դասի սեղանը դրած է,
Դասագրքերը բերած է .
Ժամանակ է, վաղեցէք,
Եկէք, բարեկամք, եկէք:

Ե Ր Պ Ե Ր

ՕՐՕՐՈՑԻ ԵՐԳ .

Քուն եղի՛ր, բալաս, աչքդ խուփ արա՛,
Նաշխուն աչերուդ քուն թո՛ղ զայ վրայ .
Օր օր օր բալաս, օր օր օր նանի,
Իմ անուշ բալիս քունը կրտանի:

Օսկէ խաչ վղեղ քեզի պահապան .
Նարօտ կապել է ծարէն տէր բաբան .
Օր օր օր բալաս, օր օր օր նանի,
Իմ անուշ բալիս քունը կրտանի:

Մալի հիլուններ կախել եմ ես ալ,
Նազար չես առնուր, քուն եղի՛ր, մի լար .
Օր օր օր բալաս, օր օր օր նանի,
Իմ անուշ բալիս քունը կրտանի:

Աս քանի՞ մօրդ անքուն աչքովը
Անցել են օրեր օրոցքիդ քովը .
Օր օր օր բալաս, օր օր օր նանի,
Իմ անուշ բալիս քունը կ'տանի:

Օրոցքդ օրրեմ, օրով բոյ քաշես .

Մղկտան ձայնով սիրտս չի մաշես . օր օր օր...
Դուն ալ քուն եղի՛ր, ինձի ալ քուն տուր,
Սուրբ Աստուածածին, Մանուկիս օր տուր:
Օր օր օր Բալաս և այլն:

Ա Ղ Ա Ս Ո Ւ Մ Օ Ր Ե Ր Գ Ը:

Զարթիր, մանուկ իմ նազելի, բաց այդ պայծառ աչերը
Թերթերունքէդ քունը թօթուէ, գիրկը հանդիր քու մօրը.
Բաւ քեզ, որքան բարի հրեշտակք հեքաթ ասին երազում,
Այժմ արի՛ քեզ այն պատմեմ, ինչ պիտ տեսնես աշխարհում:

Զարթիր, որդեակ, քանի՞ քնես,

Բաց աչերդ այդ նաշխուն:
Ուր որ մայրդ իւր բազդ, փառքը,
Կեանք ու արևն է տեսնում:

Դուն կը մեծնաս, բոյ կը քաշես, չինար բոյիդ ես զուրբան,
Քեզ ուժ կուտան Մասսի քաջքը, որ դու լինիս քաջ Վարդան.
Իմ մատներով մի ոսկեթել մէջքիդ զօտի եմ կարել,
Գօտիիցդ թուր կը կապեմ, այն էլ ինքս եմ սրել:

Զարթիր, որդեակ, քանի՞ քնես,

Բաց աչերդ այդ նաշխուն,
Ուր որ մայրդ իւր բազդ, փառքը,
Կեանք ու արևն է տեսնում:

Մեր բակումը ձի է կայնած՝ քեզ է մտում անհամբեր,
Զարթիր, որդեակ, քանի՞ քնես, առ քո սուրբ մահաբեր.

Զարթիր, որդեակ, քանի՞ քնես,

Բաց աչերդ այդ նաշխուն,
Ուր որ մայրդ իւր բազդ, փառքը,
Կեանք ու արևն է տեսնում:

Չէ. իմ որդիս շուտ կը զարթի, ձին կը հեծնի սանձակոծ,
Հայի արցունքը կը սրբէ, կը զաղարացնէ լաց ու կոծ.
Հայ եղբայրներ, քիչ էլ կացէք, իմ Աղասին զարթեցաւ,
Գօտին կապեց, թուրը կախեց ու իւր նժոյգ ձին նստաւ:

ԳԵՐԻ ՅՈՅՆԸ ԲԱՆՏՈՒՄԸ:

Հայրենիք սրբազան,
Իմ սիրուն աշխարհ,
Թռչում եմ դէպի քեզ,
Հոգովս անդադար:

Բայց աւա՛ղ, այս բանտում
Փակուած եմ անտես,
Պատերազմի դաշտում
Չեմ կռվում և ես:

Հանապազ տանջուեցայ
Քո ճակատագրով,
Սրտումս շղթաների
Չայներ կրելով:

Թո՛ղ այստեղ չարչարվեմ
Անձանօթ կապուած,
Միայն քեզ, Հայրենիք,
Տեսնեմ ազատուած:

Ա՛խ, քո ազատութիւնը
Փոթորկի մէջ է
Եւ վառ արշալուսի
Օր քո խաւրում է:

Չ'գիտեմ ինչպէս է
Կռիւն հրդէհում,
Ես չունիմ ոչինչ լուր,
Բայց լուրն է թռչում:

Ստանումեմ միշտ համբաւ
Սպանութեան ահեղ,
Թափվում է աղղարիւն,
Բայց ես չեմ այնտեղ:

Արիշտեմ իմ շղթան,
Կ'եղնեմ այս բանտից,
Սրբել դառն արտասուք
Քո սէզ աչերից:

Քաջարնկերներով
Հեշտ է ինձ կուռել,
Եւ սուրբ գործի համար
Քաղցր է մեռանել:

Չեմ կարող մոռանալ,
Իմ ազգ հարազատ.
Ա՛խ, կամ ոչնչանալ,
Կամ լինիլ ազատ:

ՊԱՆԴՈՒԹՅ ՊԱՏԱՆԻ:

Ծիծեռնակ, ծիծեռնակ,
Դու գարնան սիրուն թռչնակ,
Դէպի ո՞ւր, ինձ ասա՛,
Թռչում ես այդպէս արագ:
Ա՛խ թռի՛ր, ծիծեռնակ,

Ծնած տեղս Աշտարակ,

Անդ շենիր քո բունդ

Հայրենի կառուրի տակ:

Անդ հեռու ալևոր

Հայր ունիմ սգաւոր,

Որ միակ իւր որդուն

Սպասում է օրէ օր:

Երբ տեսնես զու նորան,

Ինձնից շատ բարեւ արան,

Ասա՛ թող նստի լայ

Իւր անբաղդ որդւոյ վրայ:

Գու պատմէ՛, թէ ինչպէս

Աստ անտէր ու խեղճ եմ ես,

Միշտ լայով, ողբալով,

Կեանքս մաշուել, եղել կէս:

Ինձ համար ցերեկը

Մութ է շրջում արեգը,

Գիշերը թաց աչքիս

Գունը մօտ չէ գալիս:

Ասիր, որ չը բացուած,

Թաւամեցայ միացած,

Ես ծաղիկ զեղեցիկ,

Հայրենի հողից զըկուած:

Դէհ, սիրուն ծիծեռնակ,

Հեռացիր, թռիր արագ,

Դէպի հայոց երկիրը,

Ծնած տեղս Աշտարակ:

ԻՏԱԼԱՅԻ ԱՂԶԿԱՅ ԵՐԳԸ:

Մեր հայրենիք թշուառ, անտէր,

Մեր թշնամուց ոսնակիս,

Իւր որդիքը արդ կանչում է

Հանել իւր վրէժ, քէն ու ռս:

Մեր հայրենիք շղթաներով

Այսքան տարի կապկապած,

Իւր քաջ որդւոց սուրբ արիւնով

Պիտի լինի ազատուած:

Ահա՛, եղբայր, քեզ մի դրօշ,

Որ իմ ձեռքով գործեցի,

Գիշերները ես քուն չեղայ,

Արտասուքով լուացի:

Հայիր նորան, երեք գունով

Նուիրական մեր նշան

Թող փողփողի թշնամու դէմ,

Թող կործանուի Աւստրիան:

Ինչքան կին մարդ, մի թոյլ էակ

Պատերազմի գործերում

Կարէ օգնել իւր եղբորը,

Զանց չ'արեցի քո սիրուն:

Ահա իմ գործ, ահա իմ դրօշ,

Շուտ ձի հեծիր քաջի պէս,

Գնա—փրկիր մեր հայրենիք

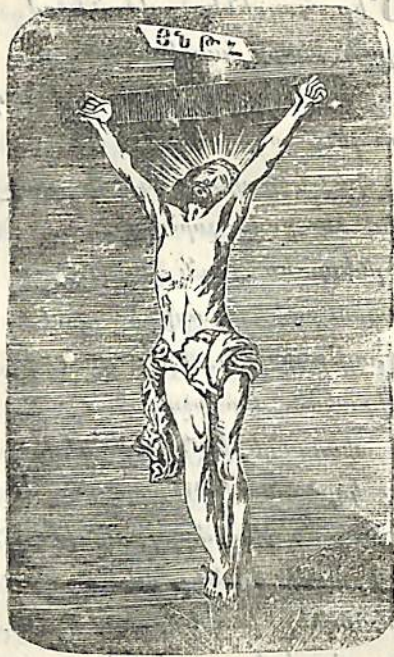
Պատերազմի վառ հանդէս:

Ամենայն տեղ մահը մի է,

Մարդ միանգամ պիտ' մեռնի,

Բայց երանի, որ իւր ազգի

Ազատութեան կը գոհուի . . .

Ա Ղ Օ Թ Ք Ն Ե Ր:

Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգոյն Սրբոյ. ամէն:

Աղօթք Սրբոյ Երրորդութեան:

(Փառաբանական)

Փառք և երկրպագութիւն 'ի բարձունս Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից, ամէն:

Առ երրորդութիւնն:

Օրհնեալ թագաւորութիւն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից ամէն:

Աղօթք Տէրունական:

Հայր մեր, որ յերկինս ես, սուրբ եղիցի անուն քո, եկեացէ արքայութիւն քո, եղիցին կամք քո, որպէս յերկինս և յերկրի: Զհաց մեր հանապազօրդ տո՛ւր մեզ այսօր: Թո՛ղ մեզ զպարտիս մեր, որպէս և մեք թողումք մերոց պարտապանաց և մի՛ տանիր զմեզ 'ի փորձութիւն, այլ փրկեա՛ զմեզ 'ի չարէ, զի քո է արքայութիւն և զօրութիւն և փառք յաւիտեանս ամէն:

Աղօթք Սրբոյ Աստուածածնի:

Անկանիմք առաջի քո, Տիրամայր Սուրբ Աստուածածին, և աղաչեմք զանարատ զկոյսդ, բարեխօսեան վասն անձանց մերոց և աղաչեան զՄիածին Որդիդ, փրկել զմեզ ի փորձութենէ և յամենայն վտանգից մերոց:

Ժամամուտ Յարութեան:

Քրիստոս յարեալ 'ի մեռելոց, մահուամբ զմահ կոխեաց, և յարութեամբ իւրով մեզ զկեանս պարզեեաց. նմա փառք յաւիտեանս ամէն:

Ժամամուտ Խաչի:

Առաջի պատուական ամենայաղթ խաչի քո, անկա-

նիմք երկրպագելով և խնդրեմք զթողութիւն յանցանաց մերոց. քանզի սովաւ բարձնր զդատապարտութիւն ազգի մարդկան: Եւ այժմ՝ վասն Աստուածային քո նշանի, շնորհեան գերկնային զխաղութիւնդ աշխարհի:

Աղօթք առաւօտեան:

Ձառաւօտու աղօթս և զբանաւոր պաշտօնս ընկալ, ամենակալ, ամենամեծդ Աստուած, 'ի քո անապական և յերկնային խորանոց: Ծագեան առ մեզ զարդարութեան և զխմաստութեան զլոյս քո, արա՛ զմեզ որդիս լուսոյ և որդիս տունջեան:

Որպէս զի 'ի գալ աւուրս երկիւղածութեամբ կատարեսցուք: Զի դու ես օգնական և փրկիչ մեր և քեզ վայել է փառք, իշխանութիւն և պատիւ. Այժմ՝ և.

Աղօթք հանգստեան:

Տէր Աստուած մեր, դու պահեան զմեզ 'ի գիշերիս յայսմիկ և յամենայն ժամանակի: Ընդ սուրբ երկիւղ քո բեկեռեալ պահեան զմիտս և զխորհուրդս մեր: Որպէս զի յամենայն ժամ քեւ պահպանեալ լիցուք յորոգայթից թշնամեոյն և քեզ հանցուք զօրհնութիւն և զփառս Հօր և Որդոյ և Հոգւոյն Սրբոյ. Այժմ՝ և.

Մաղթանք հանգստեան:

Զհանգստեան զաղօթս և զաղաչանս ընկալ, Մարդասէր Աստուած, 'ի հաճոյս բարերար կամաց քոց, մեր մեղաց և բազում յանցանաց թողութիւն շնորհեան, և քեզ փառք յաւիտեանս ամէն:

Պ. ՏԷՐ—ՂԵՌՆԳԵԱՆԻ ԱՇԽԱՏԱԻՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ:

1. Մայրենի լեզու, ա. տարի. Հինգ. տիպ . . . 35 կ.
Գումարով առնողներին . . . . . 30 կ.
2. Մայրենի լեզու, բ. տարի. երրորդ տիպ . . . 40 կ.
Գումարով առնողներին . . . . . 35 կ.
3. Մայրենի լեզու, գ. և դ. տարի . . . . . 70 կ.
Գումարով առնողներին . . . . . 60 կ.

Տպագրվում է Չեռնարկ ուսուցիչների համար. բացազրուծիւն.

Մ. 1. առաջին տարուայ:

2013
4530

«Ազգային գրադարան»

NL0062818

